

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜNÜN ULUSLARARASI
REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hüseyin POLAT

200001991

İstanbul, 2020

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜNÜN ULUSLARARASI
REKABET GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hüseyin POLAT
200001991

Danışman: Dr. Muhittin ADIGÜZEL

İstanbul, 2020

ÖZET

Türkiye Tarım Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücünün Ölçülmesi

Tarım sektörü; gıda sanayii, imalat sanayii, ihracat, GSMH ve istihdama önemli katkıları olan bir sektördür. Türkiye tarım sektörünün 2009 yılında 10.7 milyar dolar olan ihracat rakamı %65,1 artarak 2018 yılında 17.67 milyar dolar, 6.35 milyar dolar olan ithalat rakamı %102 artarak 12.84 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009-2018 döneminde Türkiye'nin toplam ihracatı ve ithalatındaki artışlar sırasıyla % 118,3 ve % 19,1 olmuştur. Bu bağlamda sektörün toplam ihracata göre artış hızı düşük, toplam ithalata göre artış hızı yüksektir. Bu çalışmada Türkiye tarım sektörünün uluslararası rekabet gücü ITC veri tabanından alınan dış ticaret verileriyle AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada, tarım sektöründe yer alan GTİP 1-24 arası fasılların 2009-2018 yılları arası rekabet gücü hesaplanmıştır. Fasıllara göre rekabet gücünün farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Tarım, Uluslararası Rekabet Gücü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük*

ABSTRACT

Measurement of Global Competitiveness of Turkey's Agriculture Sector

Agriculture sector has significant contributions to food industry, manufacturing industry, GDP and employment. In 2018, while the Turkish agricultural export figure of 10.7 billion dollars in 2009 increased to 17.67 billion dollars with an increase rate of 65.1%, the import figure went up to 12.84 billion dollars from 6.35 billion dollars with an increase rate of 102%. The growth rates for 2009-2018, in Turkey's total exports and imports were 118.3% and 19.1%, respectively. In this context, the growth rate of the sector compared to total exports is low and the rate of increase compared to total imports is high. In this work, global competitive power of Turkey's agriculture sector was investigated using the method RCA (Revealed Comparative Advantage). The data for 24 chapters was obtained from ITC. The period for this work is 2009-2018 and reference data is 2-digits HS codes. It is determined that global competitive power varies according to chapters.

Keywords: *Agriculture, Global Competitive Power, Revealed Comparative Advantage*

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim, yardımlarını benden esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Adıgüzel'e teşekkür ederim.

Bugüne kadar maddi manevi yanımda olan aileme, tez yazım süreci boyunca yanımda olan Acun ailesine ve hassaten her zaman olduğu gibi bu süreçte de benden desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Merve Polat'a çok teşekkür ederim.

Hüseyin POLAT

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
.....BÖLÜM 1.....	
1.1. DÜNYADA TARIM SEKTÖRÜ.....	2
1.1.1. Dünya Tarım Sektörü İhracatı.....	3
1.1.2. Dünya Tarım Sektörü İthalatı.....	4
1.2. TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜ.....	5
1.2.1. Geçmişten Günümüze Tarım Sektörü.....	5
1.2.2. Türkiye Tarım Sektörü Swot Analizi.....	7
1.2.2.1. Güçlü Yönler.....	7
1.2.2.2. Zayıf Yönler.....	8
1.2.2.3. Fırsatlar.....	10
1.2.2.4. Tehditler.....	11
1.2.3. Türkiye Tarım Sektörü İhracatı.....	12
1.2.4. Türkiye Tarım Sektörü İthalatı.....	13
.....BÖLÜM 2.....	
2. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ.....	14
2.1. Rekabet Kavramı.....	14
2.2. Rekabet Gücü Kavramı ve Düzeyleri.....	14
2.2.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü.....	14

2.2.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü.....	15
2.2.3. Ülke Düzeyinde Rekabet Gücü.....	15
2.3. Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler.....	15
2.4. Rekabet Gücünün Ölçülmesi.....	16
2.4.1. Rekabet Gücünün Ölçüm Yöntemleri ve Rekabet Gücünü Ölçen Kurumlar.....	16
2.4.1.1. Dünya Ekonomik Forumu Global Rekabet Gücü Endeksi.....	16
2.4.1.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi.....	19
2.4.1.3. Rekabetçi Endüstriyel Performans Endeksi.....	20
2.4.1.3.1. Kişi Başına İmalat Sanayi Katma Değeri.....	20
2.4.1.3.2. Kişi Başına İmalat Sanayi İhracatı.....	20
2.4.1.3.3. Orta ve Yüksek Teknolojili Sektörlerin Yarattığı Katma Değerin İmalat Sanayinde Yaratılan Katma Değer İçindeki Payı.....	21
2.4.1.3.4. Orta ve Yüksek Sanayili Teknolojilerin Toplam İmalat Sanayi İhracatındaki Payı.....	21
2.4.1.4. İngiltere Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri.....	21
.....BÖLÜM 3.....	

3. TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜNÜN ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ.....	23
3.1. Çalışmanın Amacı.....	24
3.2. Çalışmaya Ait Bulgular.....	24
3.2.1 GTİP (01) Canlı Hayvanlar.....	24
3.2.2. GTİP (02) Etler ve Yenilen Sakatat.....	26
3.2.3. GTİP (03) Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar.....	28
3.2.4. GTİP (04) Süt Ürünleri; Kuş ve Kumes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansalar Menşeli Ürünler.....	30
3.2.5. GTİP (05) Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler.....	32
3.2.6. GTİP (01-05) Canlı Hayvanlar; Hayvansal Ürünler.....	34
3.2.7. GTİP (06) Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular; Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları.....	35

3.2.8. GTİP (07) Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular.....	38
3.2.9. GTİP (08) Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları.....	40
3.2.10. GTİP (09) Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat.....	42
3.2.11. GTİP (10) Hububat.....	44
3.2.12. GTİP (11) Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğay Gluteni.....	46
3.2.13. GTİP (12) Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem.....	48
3.2.14. GTİP (13) Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar.....	50
3.2.15. GTİP (14) Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler.....	52
3.2.16. GTİP (06-14) Bitkisel Ürünler.....	54
3.2.17. GTİP (15) Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvanlar ve Bitkisel Mumlar.....	56
3.2.18. GTİP (16) Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları.....	58
3.2.19. GTİP (17) Şeker ve Şeker Mamulleri.....	60
3.2.20. GTİP (18) Kakao ve Kakao Müstahzarları.....	62
3.2.21. GTİP (19) Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri.....	64
3.2.22. GTİP (20) Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımların Elde Edilen Müstahzarlar.....	66
3.2.23. GTİP (21) Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları.....	68
3.2.24. GTİP (22) Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke.....	70
3.2.25. GTİP (23) Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler.....	72
3.2.26. GTİP (24) Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler.....	74
3.2.27. GTİP (16-24) Gıda Sanayii Müstahzarları; Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke; Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler.....	76
SONUÇ	78
KAYNAKÇA.....	81

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Tarımın GSYH İçindeki Payı(%).....	2
Tablo 2. Türkiye Tarımsal Destekleme Ödemeleri (Milyon TL).....	7
Tablo 3. WEF Tarafından Oluşturulan İndeksler.....	17
Tablo 4. Gelişme Aşamaları ve Rekabetçiliğin 12 Faktörü.....	18
Tablo 5. Kişi Başına Gayri Safi Hasılaya göre Gelişme Aşamaları.....	19
Tablo 6. Türkiye GTİP 01 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	24
Tablo 7. GTİP 01 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	24
Tablo 8. 2018’de Canlı Hayvan İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	25
Tablo 9. Türkiye GTİP 02 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	26
Tablo 10. GTİP 02 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	26
Tablo 11. 2018’de Etler ve Yenilen Sakatat İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	27
Tablo 12. Türkiye GTİP 03 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	28
Tablo 13. GTİP 03 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	28
Tablo 14. 2018’de Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	29
Tablo 15. Türkiye GTİP 04 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	30
Tablo 16. GTİP 04 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	30
Tablo 17. 2018’de Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	31
Tablo 18. Türkiye GTİP 05 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	32
Tablo 19. GTİP 05 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	32
Tablo 20. 2018’de Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	33
Tablo 21. Türkiye GTİP (01-05) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	34
Tablo 22. GTİP (01-05) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	34
Tablo 23. Türkiye GTİP 06 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	35

Tablo 24. GTİP 06 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	36
Tablo 25. 2018’de Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	37
Tablo 26. Türkiye GTİP 07 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	38
Tablo 27. GTİP 07 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	38
Tablo 28. 2018’de Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	39
Tablo 29. Türkiye GTİP 08 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	40
Tablo 30. GTİP 08 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	40
Tablo 31. 2018’de Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	41
Tablo 32. Türkiye GTİP 09 İhracat-İthalat Rakamları(Milyar Dolar).....	42
Tablo 33. GTİP 09 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	42
Tablo 34. 2018’de Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	43
Tablo 35. Türkiye GTİP 10 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	44
Tablo 36. GTİP 10 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	44
Tablo 37. 2018’de Hububat İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	45
Tablo 38. Türkiye GTİP 11 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	46
Tablo 39. GTİP 11 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	46
Tablo 40. 2018’de Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni İlk 5 Ülke...47	47
Tablo 41. Türkiye GTİP 12 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	48
Tablo 42. GTİP 12 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	48
Tablo 43. 2018’de Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	49
Tablo 44. Türkiye GTİP 13 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	50
Tablo 45. GTİP 13 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	50
Tablo 46. 2018’de Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	51
Tablo 47. Türkiye GTİP 14 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	52
Tablo 48. GTİP 14 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	52

Tablo 49. 2018’de Örülmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	53
Tablo 50. Türkiye GTİP (06-14) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	54
Tablo 51. GTİP (06-14) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	54
Tablo 52. Türkiye GTİP 15 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	56
Tablo 53. GTİP 15 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	56
Tablo 54. 2018’de Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	57
Tablo 55. Türkiye GTİP 16 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	58
Tablo 56. GTİP 16 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	58
Tablo 57. 2018’de Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	59
Tablo 58. Türkiye GTİP 17 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	60
Tablo 59. GTİP 17 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	60
Tablo 60. 2018’de Şeker ve Şeker Mamulleri İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	61
Tablo 61. Türkiye GTİP 18 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	62
Tablo 62. GTİP 18 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	62
Tablo 63. 2018’de Kakao ve Kakao Müstahzarları İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	63
Tablo 64. Türkiye GTİP 19 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	64
Tablo 65. GTİP 19 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	64
Tablo 66. 2018’de Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	65
Tablo 67. Türkiye GTİP 20 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	66
Tablo 68. GTİP 20 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	66
Tablo 69. 2018’de Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	67
Tablo 70. Türkiye GTİP 21 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	68
Tablo 71. GTİP 21 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	68
Tablo 72. 2018’de Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke.....	69

Tablo 73. Türkiye GTİP 22 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	70
Tablo 74. GTİP 22 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	70
Tablo 75. 2018’de Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	71
Tablo 76. Türkiye GTİP 23 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	72
Tablo 77. GTİP 23 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	72
Tablo 78. 2018’de Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler İlk 5 Ülke.....	73
Tablo 79. Türkiye GTİP 24 İhracat-İthalat Rakamları(Milyar Dolar).....	74
Tablo 80. GTİP 24 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	74
Tablo 81. 2018’de Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler İhraç Edilen İlk 5 Ülke.....	75
Tablo 82. Türkiye GTİP (16-24) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	76
Tablo 83. GTİP (16-24) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	76
Tablo 84. Tarım Ürünleri AKÜ Değerleri.....	78

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Dünya Tarım Sektörü İhracat Rakamları (Milyar Dolar).....	3
Grafik 2. Dünya Tarım Sektörü İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	4
Grafik 3. Sektörlerin GSYH İçindeki Payları (%).....	6
Grafik 4. Türkiye Tarım Sektörü İhracat Rakamları (Milyar Dolar).....	12
Grafik 5. Türkiye Tarım Sektörü İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	13
Grafik 6. Türkiye GTİP 01 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	24
Grafik 7. GTİP 01 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	25
Grafik 8. Türkiye GTİP 02 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	26
Grafik 9. GTİP 02 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	27
Grafik 10. Türkiye GTİP 03 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	28
Grafik 11. GTİP 03 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	29
Grafik 12. Türkiye GTİP 04 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	30
Grafik 13. GTİP 04 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	31
Grafik 14. Türkiye GTİP 05 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	32
Grafik 15. GTİP 05 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	33
Grafik 16. Türkiye GTİP (01-05) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	34
Grafik 17. GTİP (01-05) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	35
Grafik 18. Türkiye GTİP 06 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	36
Grafik 19. GTİP 06 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	37
Grafik 20. Türkiye GTİP 07 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	38
Grafik 21. GTİP 07 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	39
Grafik 22. Türkiye GTİP 08 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	40
Grafik 23. GTİP 08 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	41
Grafik 24. Türkiye GTİP 09 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	42
Grafik 25. GTİP 09 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	43
Grafik 26. Türkiye GTİP 10 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	44
Grafik 27. GTİP 10 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	45
Grafik 28. Türkiye GTİP 11 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	46
Grafik 29. GTİP 11 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	47
Grafik 30. Türkiye GTİP 12 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	48
Grafik 31. GTİP 12 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	49
Grafik 32. Türkiye GTİP 13 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	50
Grafik 33. GTİP 13 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	51
Grafik 34. Türkiye GTİP 14 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	52

Grafik 35. GTİP 14 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	53
Grafik 36. Türkiye GTİP (06-14) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	54
Grafik 37. GTİP (06-14) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	55
Grafik 38. Türkiye GTİP 15 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	56
Grafik 39. GTİP 15 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	57
Grafik 40. Türkiye GTİP 16 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	58
Grafik 41. GTİP 16 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	59
Grafik 42. Türkiye GTİP 17 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	60
Grafik 43. GTİP 17 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	61
Grafik 44. Türkiye GTİP 18 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	62
Grafik 45. GTİP 18 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	63
Grafik 46. Türkiye GTİP 19 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	64
Grafik 47. GTİP 19 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	65
Grafik 48. Türkiye GTİP 20 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	66
Grafik 49. GTİP 20 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	67
Grafik 50. Türkiye GTİP 21 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	68
Grafik 51. GTİP 21 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	69
Grafik 52. Türkiye GTİP 22 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	70
Grafik 53. GTİP 22 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	71
Grafik 54. Türkiye GTİP 23 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	72
Grafik 55. GTİP 23 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	73
Grafik 56. Türkiye GTİP 24 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	74
Grafik 57. GTİP 24 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	75
Grafik 58. Türkiye GTİP (16-24) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar).....	76
Grafik 59. GTİP (16-24) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri.....	77

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKÜ:	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler
BCI:	Business Competitiveness Index (İş Ortamı Rekabet Gücü Endeksi)
CIP:	The Competitive Industrial Performance Index (Endüstriyel Rekabet Performans Endeksi)
DTI:	Department of Trade and Industry (İngiltere Ticaret ve Sanayi Departmanı)
GCI:	Growth Competitiveness Index (Büyüme Rekabetçilik Endeksi)
GDP:	Gross Domestic Product (Gayri Safi Yurt İçi Milli Hâsıla)
GSYH:	Gayri Safi Yurt İçi Milli Hâsıla
GTİP:	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HS:	Harmonized System (Armonize Sistem)
IMD:	International Institute for Management Development (Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü)
ITC:	International Trade Centre (Uluslararası Ticaret Merkezi)
İSO:	İstanbul Sanayi Odası
MVA:	Manufacturing Value Added (Kişi Başına İmalat Sanayi Katma Değeri)
UNIDO:	United Nations Industrial Development Organization (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü)
RCA:	Revealed Comparative Advantage (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük)
TDK:	Türk Dil Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TOBB:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
WCC:	World Competitiveness Center (Dünya Rekabet Merkezi)
WEF:	World Economic Forum (Dünya Ekonomik Forumu)

GİRİŞ

Tarım, ülkelerin nüfuslarının beslenmesini sağladığından stratejik öneme sahip temel bir sektördür. Nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamasının yanı sıra, sanayi sektörüne girdi (hammadde) sağlaması ve sanayi ürünlerinin potansiyel alıcısı olması tarımı hassas bir sektör hâline getiren başlıca nedenlerdir (İstanbul Sanayi Odası, 2006). Dünya nüfusunun sürekli artmasından dolayı tarım ürünlerine olan talep de sürekli artmaktadır. Özellikle, su kaynaklarında gerçekleşmesi ön görülen düşüş ve gıda üretimini olumsuz etkileyebilecek olan iklim değişiklikleri, tarım sektörünü son derece kritik bir hâle getirmektedir (Türkiye İhracatçıları Meclisi, 2016). Tarımsal üretimde temel üretim faktörlerinden biri olan toprağın sınırlı olması sebebiyle üretim miktarı da sınırlıdır. Bu yüzden diğer üretim faktörlerinden emek ve sermayenin arttırılması, üretim miktarını sınırlı bir seviyede yükseltmektedir (Serin ve ark, 2007).

Küreselleşen dünya ekonomisinde ülkelerin sürdürülebilir kalkınması rekabet güçleriyle orantılıdır. Bu bağlamda rekabet gücünün ölçülmesi de önemli hâle gelmektedir (Adıgüzel, 2011a). Tarım da tüm diğer sektörler gibi küreselleşmeden payını almıştır. Bu çalışmada Türkiye tarım sektörünün rekabet gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yardımıyla ölçülmesi amaçlanmıştır.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünden sonra gelen çalışmanın birinci bölümünde dünya tarım sektörünün genel durumu ithalat-ihracat verileriyle aktarılacaktır. Ardından Türkiye tarım sektörünün geçmişten günümüze gelen gelişmeleri kronolojik sırayla aktarılacak ve Türkiye tarım sektörünün ithalat-ihracat rakamları aktarılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası rekabet gücü kavramı, uluslararası rekabet gücü ölçüm yöntemleri ve uluslararası rekabet gücünü ölçen önemli kurumlar hakkında bilgiler verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise uluslararası rekabet gücü ölçüm yöntemlerinden biri olan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yöntemi açıklandıktan sonra, tarımsal ürünlere karşılık gelen 24 fasıl için GTİP 2 haneli ITC veri tabanından alınan dış ticaret verileri kullanılarak AKÜ değerleri hesaplanacaktır.

BÖLÜM 1

1. DÜNYADA TARIM SEKTÖRÜ

Son 50 yılda tarım sektöründe önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmenin, gelişmiş ülkelerde hizmetler sektörünün kaydettiği hızlı büyüme ile beraber tarım sektörünün küresel ekonomi içindeki payı önemli miktarda gerilemiştir. Kentleşme oranında yaşanan artış da tarımsal alanların azalmasına sebep olmuştur. Diğer yandan, nüfus artışıyla birlikte artan talebi karşılamak için birçok ülke teknolojik ve genetik yöntemleri kullanarak verimliliği artırmaya çalışmıştır. Bu dönemde gelişmiş ekonomilerin küresel tarım üretimi içindeki payları gerilerken, gelişmekte olan ülkelerin payları yükselmiştir. Gelişmiş ülkeler çoğunlukla katma değeri yüksek olan ve iş gücüne dayanmayan ürünlerin imalatına yönelmişlerdir (Aşarkaya, 2015).

“Günümüzde ülkelerin elde ettikleri tarımsal üretim veya tarımda kullandıkları teknoloji iktisadi gelişmişlik seviyeleri ile yakından ilgilidir. Gelişmekte olan ülkeler kullanılan teknoloji açısından geri durumda olduklarından üretim ve verimlilikte de istenilen düzeyde gelişme sağlayamamaktadırlar. Ancak gelişmiş ülkelerde ekilebilir arazilerin sınırına ulaşılması ve ayrıca teknoloji düzeyinin artırılması halinde üretimin daha fazla arttınlamayacağı sorunu karşısında, ekilebilir arazilerinin geniş olması bakımından gelişmekte olan ülkeler önemli bir avantaja sahip olmaktadır” (Tuna,Y, 2011:219-220)

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere tarımın GSYH içindeki payı gelişmiş ülkelerde çok az, gelişmekte olan ülkelerde görece önemli, az gelişmiş ülkelerde ise yüksek olup tarım bu ülkelerde ziyadesiyle öneme sahiptir.

Tablo 1. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Tarımın GSYH İçindeki Payı (%)

(Tarım, Ormancılık, Balıkçılık)	1990	2000	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gelişmiş Ülkeler												
ABD	-	1,1	1,0	1,0	1,2	1,2	1,3	1,2	1,0	0,9	0,9	-
Almanya	-	1,0	0,7	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8	0,8
İngiltere	1,3	0,8	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,6
Fransa	3,1	2,1	1,3	1,6	1,7	1,6	1,5	1,6	1,6	1,4	1,6	1,6
İtalya	3,2	2,6	1,8	1,8	1,9	2,0	2,1	2,0	2,1	1,9	2	1,9
Japonya	-	1,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	-
Gelişmekte Olan Ülkeler												

Rusya	15,5	5,8	4,1	3,3	3,4	3,2	3,2	3,4	3,9	3,9	3,6	3,1
Brezilya	6,9	4,8	4,5	4,1	4,3	4,2	4,5	4,3	4,3	4,9	4,6	4,4
Çin	26,6	14,7	9,6	9,3	9,2	9,1	8,9	8,7	8,4	8,1	7,6	7,2
Türkiye	17,5	10,1	8,1	9,0	8,2	7,8	6,7	6,6	6,9	6,2	6,1	5,8
Endonezya	21,5	15,7	15,3	13,9	13,5	13,4	13,4	13,3	13,5	13,5	13,2	12,8
Hindistan	27,2	21,9	16,7	17,0	17,2	16,8	17,1	16,8	16,2	16,2	15,6	14,6
Az Gelişmiş Ülkeler												
Mali	37,4	32,9	31,8	33,0	34,6	38,1	36,7	37,5	37,7	38,4	38,3	38,7
Afganistan	-	-	29,3	26,2	23,7	24,4	22,8	22,1	20,6	21,1	20,5	-
Tanzanya	42,0	31,3	26,0	25,6	25,0	26,6	26,8	25,8	26,7	27,4	28,7	-
Nepal	48,8	38,2	31,3	33,2	35,0	33,1	31,5	30,3	29,4	29,1	27,1	25,3
Etiyopya	49,5	44,7	45,9	41,4	41,2	44,3	41,2	38,5	36,1	34,7	33,8	31,2
Nijer	35,3	37,8	39,4	40,9	38,3	38,1	35,8	36,7	36,3	38,8	39,7	39,2
Dünya(Toplam)	-	5,0	3,7	3,7	3,7	3,6	3,7	3,6	3,5	3,5	3,4	-

Kaynak: Dünya Bankası,

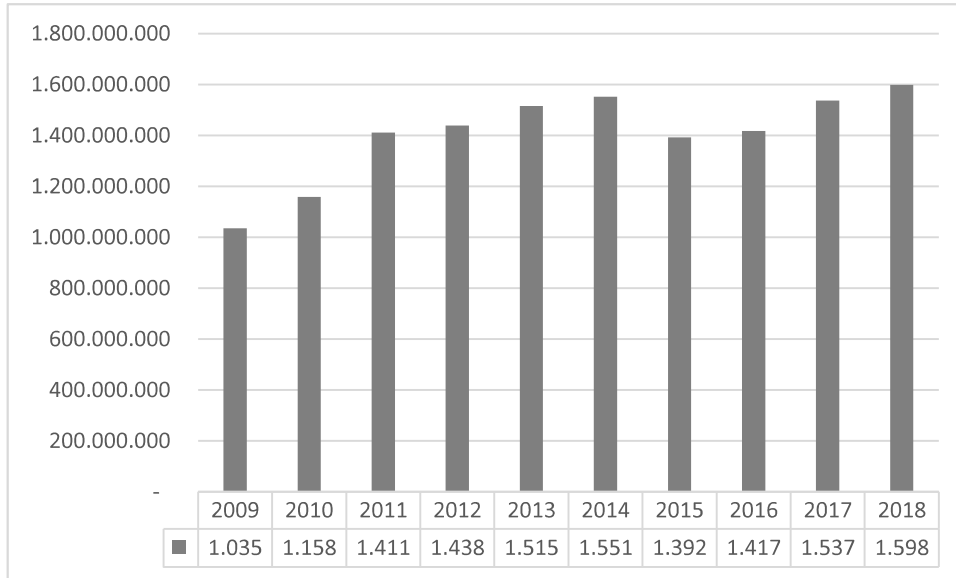
(<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=N.V.AGR.TOTL.ZS>) Erişim tarihi

22.09.2019.

1.1. Dünya Tarım Sektörü İhracatı

Dünya tarım sektörü için 2009 yılında 1.035 milyar dolar olan ihracat rakamı 2018 yılında %54,4 artarak 1.598 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1. Dünya Tarım Sektörü İhracat Rakamları(Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

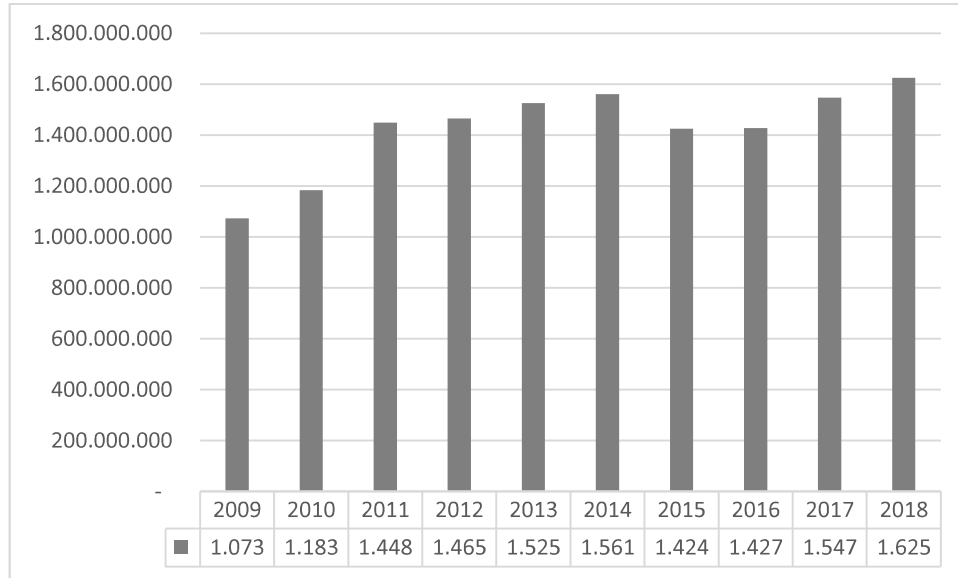
Grafik 1’de görüldüğü gibi dünya tarım sektörü ihracat rakamları 2009 yılından 2015 yılına kadar sürekli artmıştır. 2015 yılında ihracat rakamında bir önceki yıla göre 81 milyar tutarında ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. 2015 yılından sonra trend tekrar yükselişe geçmiştir.

Dünyada en fazla tarım ihracatı yapan on ülke ABD, Hollanda, Almanya, Brezilya, Çin, Fransa, İspanya, Kanada, İtalya ve Belçika'dır. Türkiye listenin 26. sırasında yer almaktadır.

1.2. Dünya Tarım Sektörü İthalatı

2009-2018 dönemi için Dünya tarım sektörü ithalat rakamları Grafik 2'de yer almakta olup ihracatın simetriği olarak 2009 yılında 1.073 milyar dolar olan ithalat rakamı %54,2 artarak 2018 yılında 1.625 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalat rakamları 2009 yılından 2015 yılına kadar sürekli artmıştır. 2015 yılında ithalat rakamında bir önceki yıla göre 137 milyar tutarında ciddi bir düşüş gerçekleşmiştir. 2015 yılından sonra trend tekrar yükselişe geçmiştir.

Grafik 2. Dünya Tarım Sektörü İthalat Rakamları(Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Dünyada en fazla tarım ithalatı yapan on ülke ABD, Çin, Almanya, Japonya, Hollanda, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya ve Belçika'dır. Türkiye listenin 34. sırasında yer almaktadır.

ABD, Hollanda, Almanya, Çin, Fransa, İspanya, İtalya ve Belçika dünyanın hem ithalatta hem ihracatta ilk on ülkesi içinde yer almaktadır.

2.1. TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜ

“Cumhuriyet döneminden 1980 yılına kadar, ekonominin tarıma dayalı, nüfusun çoğunluğunun tarım sektöründe istihdam edildiği ve tarımın korumacı politikalarla desteklendiği bir dönem olmuştur. 1980 yılında alınan kararlarla birlikte serbest ekonomiye geçiş süreci başlamış ve tarımsal destekleme politikaları da azaltılmıştır. 1990’lara gelindiğinde, ekonomide devlet desteğinin olduğu bir yapıdan, piyasa ekonomisinin etkili olduğu bir döneme geçilmiştir. 2000 yılı sonrası ise tarım reformu çalışmalarıyla birlikte, tarım politikalarında yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde doğrudan gelir desteği ve alan bazlı desteklemeler etkili olmuştur. Bu politikalarla birlikte devletin tarımsal alandaki desteği azaltılmıştır” (Akdeniz, 2019:3).

2.1.1. Geçmişten Günümüze Tarım Sektörü

Osmanlı Dönemi

- Toprak Rejimi “Dirlik Sistemi”ne dayanır
 - Öşür Topraklar
 - Haraç Topraklar
 - Miri Topraklar (Has, Zeamet, Tımar)
- İltizam Usulü
- 1808 Sened-i İttifak
- 1866 Yabancıların Toprak Sahibi Olmaya Hak Kazanması

Cumhuriyet Dönemi

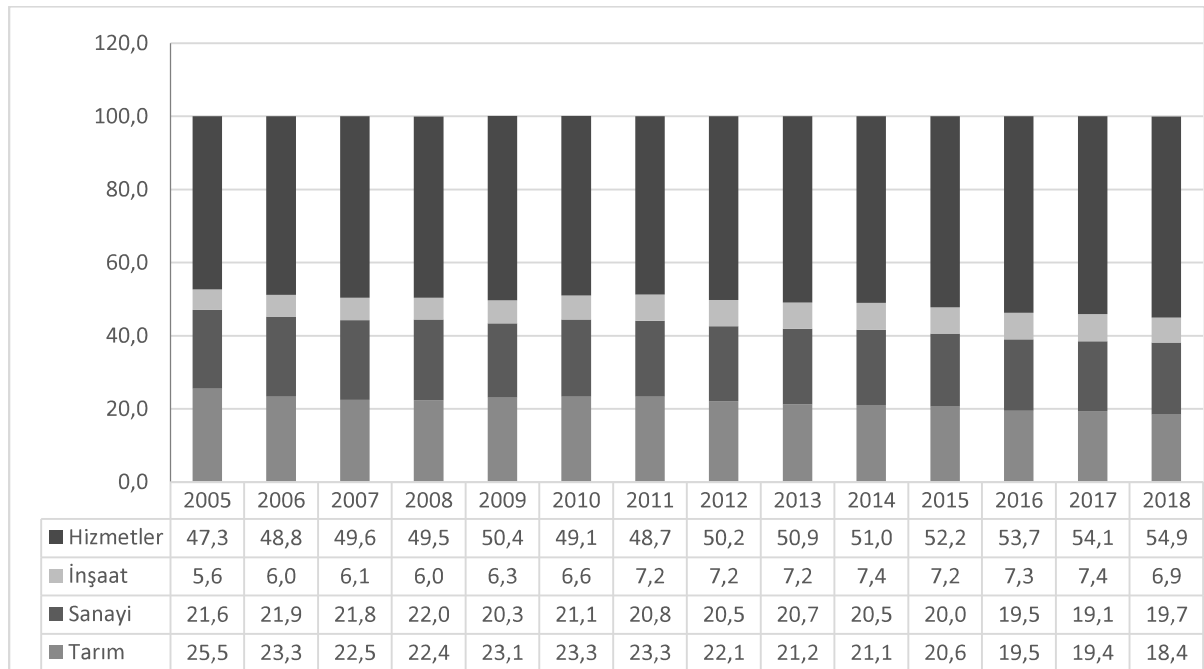
- 1925 “Aşar vergisi”nin Kaldırılması
- 1926 “Medeni Kanun”un Kabulü
(Çiftçilerin toprak mülkiyeti hakkına kavuşturulmaları)
- 1932 Tarıma Devlet Müdahalesi ve Destekleme Alımları
- 1937 Tarım Bakanlığı'nın Kurulması
- 1938 Toprak Mansüleri Ofisi'nin Kurulması
- 1945 “Çiftçiye Topraklandırma Kanunu”
- 1950 - 1962 Dönemi
 - Tarım Fiyatlarının Artışı
 - Sermaye Birikiminin Sağlanması
 - Fiyat Müdahaleleri
 - İhracata Teşvik
 - Tarımda Makineleşme

Planlı Dönem

- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 - 1967)
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 - 1972)
- Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 - 1977)
 - Toprak ve Tarım Reformu Kanunu
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 - 1983)
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1984 - 1989)
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 - 1994)

- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000)
 - Tarım Politikaları ile İlgili Yapısal Değişim Projesi
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 - 2005)
 - Genel Tarım Politikaları
 - 2002 Yılından Bu Yana “Fiyat Desteği” Yerine “Doğrudan Gelir Desteği” Uygulanması
 - 2004 “Tarım Stratejisi 2006-2010”
 - 2005 Yılında “Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu”
 - 2005 Yılında “Tarım Sigortaları Kanunu”
 - 2006 Yılında “Tarım Kanunu”
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)
- Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)
- On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)

Grafik 3. Sektörlerin GSYH İçindeki Payları(%)

Kaynak: TÜİK

Grafik incelendiğinde tarım sektörünün GYSH'den aldığı pay 2005 yılında %25,5 seviyesindeyken, 2018 yıl sonu itibarıyla söz konusu oran 2005-2018 yılları arasında kaydedilen en düşük oran olan %18,4'e gerilemiştir. İlgili dönemde hizmetler sektörünün GSYH'den aldığı pay kademeli olarak git gide artarken, tarım ve sanayinin payının gerilediği görülmektedir.

2005-2018 yılları arasında tarım sektörünün reel olarak büyümesine rağmen, sektörde büyümenin diğer sektörlerle nispeten oldukça düşük gerçekleşmesi sektörün payının gerilemesinde etkilidir.

Tablo 2. Türkiye Tarımsal Destekleme Ödemeleri(Milyon TL)

DESTEK KONUSU	2002	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ALAN BAZLI TARIMSAL DESTEKLER	1.558	1.953	1.079	1.859	1.996	2.158	2.189	2.406	2.605	2.695	2.699	3.561
YEM BİTKİLERİ DESTEĞİ	36	303.3	231	253	293	294	311	334	338	345	435	507
FARK ÖDEMESİ DESTEKLERİ	186	1647	2002	2072	2503	2.379	2.641	2.481	2.727	3.129	3.928	3.624
TELAFİ EDİCİ ÖDEME KAPSAM. DESTEK.	42	63	70	77	82	99	112	121	139	168	189	206
DİĞER TARIMSAL AMAÇLI DESTEKLER	-	97	100	113	121	165	149	177	277	335	452	374
GENEL	1.821	4.436	3.538	4.351	4.960	5.094	5.403	5.520	6.087	6.671	7.703	8.280

Kaynak: Tarım ve Ormanlık Bakanlığı

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye'nin toplam tarımsal destekleme ödemeleri 2002 yılında 1.8 milyar TL iken; 2018 yılında dört buçuk kat artarak 8.2 milyar TL seviyesine yükselmiştir.

1.2.2. Türkiye Tarım Sektörü SWOT Analizi

Sosyal çalışmalarda analiz ve planlama aracı olarak yaygın olarak kullanılan SWOT analizi; incelenen işletmelerin veya kuruluşların, tekniğin, sürecin veya durumun güçlü ve zayıf yönlerini ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri belirlemek için kullanılan bir tekniktir. Söz konusu tekniğin uygulanması ile iç ve dış etkenleri dikkate alınarak, var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanılarak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirilebilmektedir (Akkaya, 2015:38).

Güçlü Yönler:

- Ülkenin ekolojik yapısı ve ürün çeşitliliği,
- Bölgesel konum ve lojistik avantajlar,
- Belli ürünlerde dünyada ön sıralarda olunması,
- Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları sistemlerinin bitkisel üretimde giderek yaygınlaşması,
- Bitkisel üretime sağlanan desteklemeler,

- Tarımda AR-GE'ye yönelik çalışmaların varlığı,
- Sanayinin talebine uygun bitkisel üretimin sağlanması,
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yaygın teşkilat ağı,
- Tarımsal sanayinin gelişmesine yönelik yatırımların varlığı,
- Devlet destekli tarım sigortalarının varlığı,
- Yetişmiş teknik elemanın varlığı,
- Yeterli tarım arazisi, işgücü, deniz ve iç su kaynaklarına sahip olunması,
- Ülkede farklı ürünlerin yetiştirilebilme imkânlarını sağlayan iklim ve coğrafi yapıya sahip olmak,
- Küçük aile işletmeciliğinin varlığı,
- Tarımsal öğretim ve idari teşkilatın yaygın olması,
- Dış pazarlara yakınlık,
- Tarıma dayalı ve tarıma bağımlı sanayiinin varlığı,
- Geleneksel tarımsal üretim kültürüne sahip olunması,
- Belli ürünlerde dünya liderliği,
- Tarımda Sigortacılık Sisteminin bulunması,
- 5553 sayılı Tohumculuk Kanunun çıkması ile tohumculuk özel sektörünün kurumsal bir yapıya kavuşması (TOBB, 2013).

Zayıf Yönler:

- Arazinin çok parçalı, işletmelerin küçük olması,
- Girdi maliyetlerinin yüksekliği,
- Tarımsal üretimde planlama eksikliği,
- Üretici organizasyonlarının etkin ve güçlü olmaması,
- AR-GE'ye yeterince kaynak ayrılmaması,
- Tarım ürünlerinde piyasa düzenleme ve müdahale kuruluşlarının yetersizliği,

- Girdi kullanımında dışa bağımlılık,
- Bitki ıslahında yetersizlik,
- Karar destek mekanizması yönüyle tarım bilgi sistemlerinde entegrasyonun sağlanamaması,
- Teknoloji kullanımının yetersiz olması,
- Depolama ve pazarlama alt yapısının yetersizliği,
- Sertifikalı tohum ve fidan kullanımının yetersizliği,
- Tarladan sofraya izlenebilirliğin yetersiz olması,
- Üretim tekniklerinin yanlış kullanılması,
- Üreticilerin teknik eğitim seviyesinin yetersizliği.
- Küresel ölçekte ülke algısının olumlu yönde gelişmesi,
- Potansiyel genç nüfusun olması (tarım sektörüne kaydırılabilirse),
- Refah seviyesinin artması,
- AR-GE ve tanıtım çalışmalarına verilen desteklerin artması,
- Lojistik altyapısının gelişmesine verilen önem,
- Lisanslı depoculukta sağlanan yasal gelişmeler,
- Finans ve reel sektörlerden tarım ve gıda sektörüne artan ilgi,
- Havza bazlı destekleme modelinin başlatılması,
- Organik tarım potansiyelinin yüksek olması,
- İyi tarım uygulamaları ve organik tarım politikalarının varlığı,
- AB üyelik süreci,
- Bölgesel kalkınma politikalarının işlerlik kazanması,
- Tarım sektöründe mesleki ve sivil örgütlenmenin giderek yaygınlaşması,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının varlığı (TOBB, 2013).

Fırsatlar:

- Teşvik, hibe, kredi ve diğer desteklerin artıyor olması,
- Arazi toplulaştırma faaliyetlerinin/çalışmalarının hız kazanmış olması,
- Sınırlı kaynakların kullanımı ve artan gıda talebi nedeniyle bitkisel üretimin daha önemli hale gelmesi,
- Tarımsal AR-GE çalışmalarında kamu, STK, özel sektör ve üniversite iş birliğinin gelişmesi,
- AB'ye üyelik sürecindeki uyum çalışmalarının başlamış olması,
- Havza bazlı üretim planlaması ile ilgili çalışmalara başlanmış olması,
- Tarımsal birlik ve kooperatiflerin dikey ve yatay yapılanmasının gelişerek örgütlenme eğiliminin artması,
- Diğer sektörlerden tarım sektörüne sermaye girişinin artması,
- Sulu tarım yapılan arazilerin artması,
- Uluslararası örgütlerle iş birliği olanaklarının artması,
- Yayım ve danışmanlık kuruluşlarında insan kaynağı ve teknoloji kullanımının yaygınlaşması,
- Kırsal kalkınma politika ve alt yapısının oluşturularak uygulamanın yaygınlaştırılması,
- Tüketici bilincinin gelişiyor olması,
- Tarımsal alt yapının yetersizliği,
- Doğal kaynakların etkin kullanılmaması ve yönetilememesi,
- Yetersiz ve etkin olmayan örgütlenme,
- Ürün değerlendirme ve pazarlamada eksiklik,
- Tarımsal ürün piyasalarının etkinsizliği,
- Bazı girdilerde dışa bağımlılık,
- Tarım sektörünün sanayi ile entegrasyonunun düşük olması,
- Üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olması,
- Eğitimli ara eleman eksikliği,

- Yetersiz AR-GE faaliyeti,
- Veraset intikalin yapılmaması, kayıt dışı işletme varlığı,
- Tarım politikası hedeflerine ulaşmada desteklerin etkin kullanılamaması,
- İşletmelerin finansmana erişim sorunu ve sermaye yetersizliği,
- Verim ve kalite düşüklüğü,
- Bilinçsiz girdi kullanımı,
- Tarımsal verilerde yetersizlik,
- Üretici örgütlerinin piyasada etkinliğini sağlayacak mevzuatın yetersizliği (TOBB, 2013).

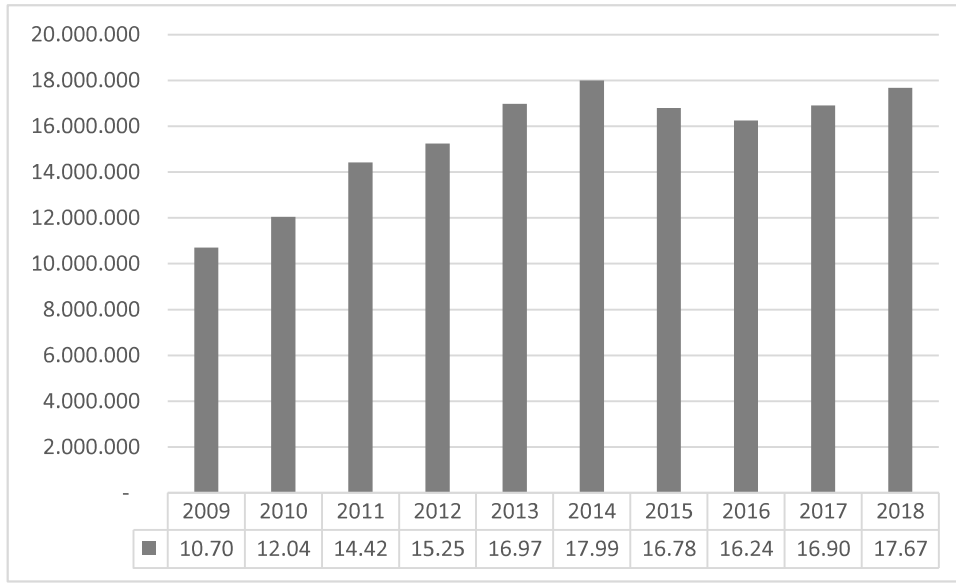
Tehditler:

- Tarım politikalarında sürekliliğin olmaması,
- Toprak kaynaklarının hızla kirlenmesi ve doğal kaynaklar üzerinde artan baskı,
- Su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı, kirlenmesi, yüzey akışı sularının kontrol edilememesi ve sulamaya açılan alanlarda yetersiz drenaj,
- Global fiyat dalgalanmaları ve uluslararası spekülasyonlar,
- Maliyet artışları,
- İklim değişikliği,
- Tarım arazisinin terk edilmesi veya tarım dışı kullanımı,
- İş gücünün, emek yoğun bitkisel üretim faaliyetlerinde çalışma isteksizliği,
- Üstünlüğümüz olan ürünlerde yeni ülkelerin devreye girmesi ve bundan kaynaklanacak rekabet ortamı,
- Dünyadaki ekonomik ve siyasi krizler ve uluslararası ticari bloklamalar (TOBB, 2013).

1.2.3. Türkiye Tarım Sektörü İhracatı

Türkiye tarım sektörü için 2009 yılında 10,70 milyar dolar olan ihracat % 65 artarak 2018 yılında 17,67 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. Türkiye'nin toplam ihracat değerinin 2009 yılından 2018 yılına göre değişimi ise + % 118,3'dür. İhracat rakamları 2009 yılından 2015 yılına kadar sürekli artmıştır. 2015 yılında ihracat rakamında bir önceki yıla göre % 6,7 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. 2016 yılında da ihracat rakamında bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşmiş olup trend tekrar yükselişe geçmiştir.

Grafik 4. Türkiye Tarım Sektörü İhracat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin tarım ürünleri GTİP(01-24) ihraç ettiği ilk 10 ülke ve ihracat değerleri yer almaktadır. Bu ülkelere olan ihracatın toplamı, Türkiye'nin toplam tarım ihracatının % 53,17'sine tekabül etmektedir.

Tablo: Türkiye'nin Tarım Ürünleri İhraç Ettiği İlk On Ülke

Ülke	İhracat (Milyar Dolar)	Ülke	İhracat (Milyar Dolar)
1) IRAK	2.863.901	6) SURİYE	649.480
2) ALMANYA	1.363.317	7) HOLLANDA	579.317
3) ABD	912.939	8) SUUDİ ARABİSTAN	552.549
4) RUSYA	890.890	9) İNGİLTERE	530.731
5) İTALYA	698.261	10) FRANSA	354.774

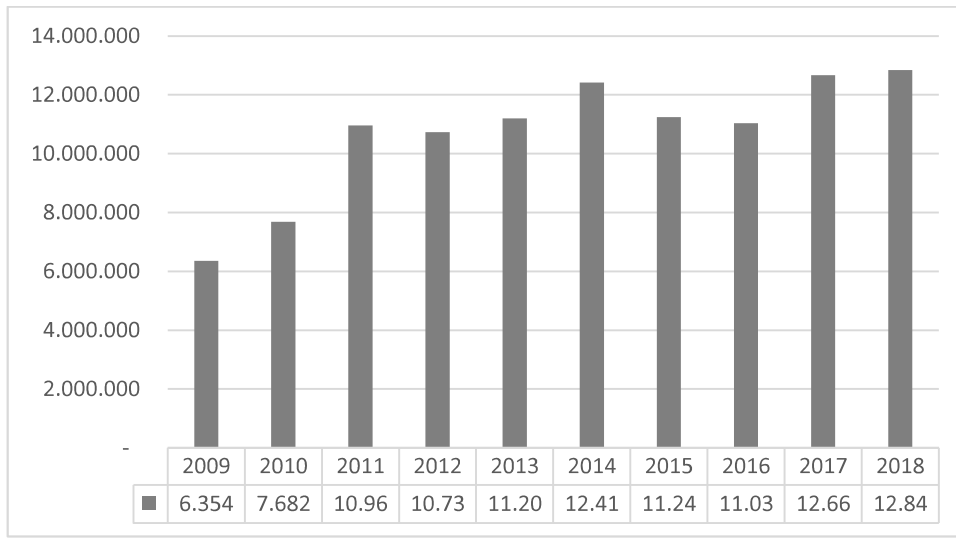
Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Almanya, ABD, Rusya ve Hollanda Türkiye'nin tarım ürünleri ithal ettiği ilk on ülke arasında da yer almaktadırlar.

1.2.4. Türkiye Tarım Sektörü İthalatı

Türkiye tarım sektörü için 2009 yılında 6,35 milyar dolar olan ithalat rakamı % 102 artarak 2018 yılında 12,84 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin toplam ithalat değerinin 2009 yılından 2018 yılına göre değişimi ise +% 19,1'dir. İhracata paralel olarak ithalat rakamları da 2009 yılından 2015 yılına kadar sürekli artmıştır. 2015 yılında ithalat rakamında bir önceki yıla göre % 9,5 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. 2016 yılında da ithalat rakamında bir önceki yıla göre düşüş gerçekleşmiş olup trend tekrar yükselişe geçmiştir.

Grafik 5. Türkiye Tarım Sektörü İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin tarım ürünleri ithal ettiği ilk 10 ülke ve ithalat değerleri yer almaktadır. Bu ülkelerden yapılan ithalatın toplamı, Türkiye'nin toplam tarım ithalatının % 58,7'sine tekabül etmektedir.

Tablo: Türkiye'nin Tarım Ürünleri İthal Ettiği İlk On Ülke

Ülke	İthalat (Milyar Dolar)	Ülke	İthalat (Milyar Dolar)
1) RUSYA	2.084.159	6) ALMANYA	423.145
2) BREZİLYA	1.452.042	7) URUGUAY	421.907
3) UKRAYNA	824.546	8) HOLLANDA	400.308
4) ABD	788.409	9) POLONYA	284.431
5) MALEZYA	580.137	10) ARJANTİN	280.995

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Rusya, ABD, Almanya ve Hollanda Türkiye'nin tarım ürünleri ihraç ettiği ilk on ülke arasında da yer almaktadır.

BÖLÜM 2

2. ULUSLARASI REKABET GÜCÜ

2.1. Rekabet Kavramı

TDK, rekabet kavramını “aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış” olarak tanımlamıştır. World Economic Forum-WEF (Dünya Ekonomik Forumu)’e göre rekabet “bir ülkenin verimliliğini belirleyen kurumlar, politikalar ve faktörler kümesi”dir (Adıgüzel,2011a).

2.2. Rekabet Gücü Kavramı ve Düzeyleri

Rekabet Gücü (Competitiveness) kavramının ne anlama geldiği konusunda literatürde bir tanım birliğinin olduğunu söylemek oldukça zordur (Aktan ve Vural, 2004).

Çivi (2001)’ye göre “araştırmacı ve bilim adamlarının rekabet gücüne çok yönlü yaklaşımları ve konuyu farklı açılardan ele almaları, rekabet gücü kavramının literatürde tartışılan bir kavram olmasına (...) neden olmaktadır.” Rekabet gücü kavramının tartışılan bir konu olmasının sebeplerinden biri, üzerinde herkesin mutabık olduğu bir tanımının yapılamamasıdır. Bu sebeple rekabet gücü kavramı farklı düzeylerde ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2.1. Firma Düzeyinde Rekabet Gücü

“Rekabet gücü kavramı üzerine yapılan en basit ve en anlaşılır tanımlamaların firma düzeyinde yapıldığı görülür.” (Gökmenoğlu, Akal ve Altunışık, 2012) Albayrak ve Erkut (2010) ‘a göre, firma düzeyinde rekabet gücü, “piyasa koşullarında firmaların kârlılıklarını artırarak büyümeye devam etmeleri olarak tanımlanmaktadır.” Rekabet gücüne sahip bir firma, homojen ürünleri rakiplerine nazaran daha düşük maliyetle ve daha yüksek kalitede üretebilen (...) firmadır.” (Gökmenoğlu, Akal ve Altunışık, 2012).

Kibritçiöğlu (1995) ise firma düzeyinde rekabet gücünü bir firmanın rakip yerli ve yabancı firmalara karşı fiyat ve fiyat dışı faktörler (kalite, teslimde dakiklık, satış sonrası hizmetler) açısından eşit ve üstün olma durumu olarak tanımlamıştır.

Firmanın rekabetçilik gücü teknoloji ve beşeri sermayeyle de doğrudan ilişkilidir. Beşeri sermayeye ve teknolojiye yatırım yapmayan firma, uzun vadede rekabet gücünü yitirmeye başlayacaktır. Fakat çalışanlarına ve üretim teknolojilerine yatırım yapan firma, kısa vadede her ne kadar mali bir düşüşle karşılaşsa da uzun vadede, piyasada güçlü bir rekabetçi konuma ulaşacaktır (Feurer ve Chaharbaghi, 1994).

2.2.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü

“Endüstri düzeyinde rekabet gücü kavramını tanımlamak firma düzeyinde yapılan tanıma göre daha zor ve belirsizdir. Yerel ya da bölgesel bir piyasadaki bir firmanın rekabet gücü aynı piyasa veya bölgedeki rakipleri ile kıyaslanabilirken bir endüstrinin rekabet gücü, ticaretin söz konusu olduğu diğer bölge veya ülkelerdeki endüstrilerle karşılaştırılabilir.” (Aktan ve Vural, 2004).

2.2.3. Ülke Düzeyinde Rekabet Gücü

Ülke düzeyinde rekabet gücü, “bir ülkenin, serbest ve adil piyasa koşulları altında, bir yandan uzun vadede halkının reel gelirini artırırken; öte yandan, uluslararası piyasaların koşullarına ve standartlarına uygun mal ve hizmetleri üretebilme yeteneğidir” (Aktan ve Vural, 2004:12).

2.3. Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler

- Beşeri Sermaye
- Eğitim Sistemi
- Verimlilik
- Organizasyon ve Yönetim Kalitesi
- Stratejik Yönetim
- Yatırımlar
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar
- Finansal Sistem
- Teknoloji
- Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge)
- Yenilik ve Ulusal Yenilik Sistemi
- Sanayi Sektörünün Gelişmişliği
- Reel Döviz Kuru
- Kalite
- Hız ve Esneklik
- Etkin Devlet

- Makro Ekonomik İstikrar ve Politikaları
- Kurumlar
- Coğrafi Konum
- Girdi Üretim Maliyetleri
- Alt Yapı
- Kümelenme ve Rekabet Gücü İlişkisi (Adıgüzel, 2011b: 91-169).

2.4. Rekabet Gücünün Ölçülmesi

Rekabet gücünün genellikle rekabet gücünü etkileyen faktörlerden faydalanılarak ölçüldüğü görülmektedir. Bu faktörlerin bir kısmı rekabet gücünü direkt etkilerken bazıları da dolaylı olarak etkilemektedir. Rekabet gücünü ölçen hiçbir gösterge tam anlamıyla temsil gücüne sahip değildir. Rekabet gücü değerlendirmesini mümkün olduğunca doğru belirleyebilmek için hem birçok rekabet gücü göstergesinin kullanılması hem de diğer göstergelerle birlikte kullanılması tavsiye edilmektedir (Adıgüzel, 2011b).

2.4.1. Rekabet Gücünün Ölçüm Yöntemleri ve Rekabet Gücünü Ölçen Kurumlar

2.4.1.1. Dünya Ekonomik Forumu Global Rekabet Gücü Endeksi

(World Economic Forum-WEF; Global Competitiveness Index)

Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 1979 yılından beri, her yıl düzenli olarak ülkeleri rekabet edebilme yetkinliklerine göre sıralamak üzere Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu'nu yayımlamaktadır. Bu raporun amaçları şu şekilde sıralanabilir (WEF, 2013):

- Ülkelerin rekabet güçlerini belirlemek,
- Ülke ekonomilerinin gelişimini gözlemleyerek rekabetçi ve büyüme gösteren ekonomilerin başarısını etkileyen faktörleri ortaya koymak,
- Hem ekonomi politikası hem de firma/işletme yöneticilerine katkıda bulunmak.

Tablo 3. WEF Tarafından Oluşturulan İndeksler

Endeks	Oluşturan Kişi/Kurum	Amaç/Kapsam
Büyüme Rekabetçilik Endeksi (Growth Competitiveness Index-GCI)	Prof. Jeffrey Sachs	Sürdürülebilir ekonomik büyümeyi etkileyen ve sağlayan, genelde makro ekonomik ortamla ilgili göstergeler
İş Ortamı Rekabet Gücü Endeksi (Business Competitiveness Index-BCI)	Prof. Michael Porter	Firmaların etkinliğini ve verimlilik göstergelerini mikro düzeyde ölçmek
Global Rekabet Gücü Endeksi (Global Competitiveness Index-GCI)	WEF	2004 yılından itibaren diğer iki endeksin kombinasyonunu sağlamakta, verimliliğin belirleyicilerini irdelemek

WEF, üç ayrı endeks hesaplamaktadır. Bunlardan Prof. Jeffrey Sachs tarafından oluşturulan Büyüme Rekabetçilik Endeksi (Growth Competitiveness Index-GCI), sürdürülebilir ekonomik büyümeyi etkileyen ve sağlayan, genelde makro ekonomik ortamla ilgili göstergeleri kapsamaktadır. Prof. M.Porter tarafından geliştirilen İş Ortamı Rekabet Gücü Endeksi (Business Competitiveness Index-BCI), genelde firmaların etkinliğini ve verimlilik göstergelerini mikro düzeyde ölçmeyi amaçlamaktadır. Global Rekabet Gücü Endeksi (Global Competitiveness Index-GCI), 2004 yılından itibaren diğer iki endeksin kombinasyonunu sağlamakta, verimliliğin belirleyicilerini irdelemektedir. Bunun en önemli nedeni rekabet gücünün mikro ve makro belirleyicilerinin olması ve bunların birlikte firmaların, endüstrilerin ve ülkelerin rekabet gücünü belirlemeleridir (Adıgüzel, 2011b).

Global Rekabet Gücü Endeksi üç temel prensibe dayanmaktadır. Bunlar (WEF, 2012);

1. Rekabet gücünün belirleyicileri komplekstir ve rekabet gücü ölçümü 12 ana başlık altında yapılır (Tablo 4)
2. Ekonomik kalkınma başarılı gelişmenin dinamik bir prosesidir ve üç safhadan oluşur.
3. Ekonomiler, bir safhadan daha gelişmiş diğer safhaya geçerek gelişirler.

Tablo 4. Gelişme Aşamaları ve Rekabetçiliğin 12 Faktörü

<i>Temel Gereklilikler</i> • Kurumlar • Altyapı • Makro Ekonomik İstikrar • Sağlık ve Temel Eğitim	→	Üretim Faktörleri Odaklı Ekonominin Anahtarları
<i>Verimlilik Arttırıcılar</i> • Yüksek Eğitim ve Öğretim • Mal Piyasası Etkinliği • Emek Piyasası Etkinliği • Finansal Piyasanın Gelişmişliği • Teknolojik Altyapı • Piyasa Büyüklüğü	→	Verimlilik Odaklı Ekonominin Anahtarları
<i>Yenilik ve Çeşitlilik Faktörleri</i> • Faaliyet Çeşitliliği • Yenilik	→	Yenilik Odaklı Ekonominin Anahtarları

Kaynak: World Economic Forum, Global Competitiveness Report 2010-2011 aktaran Muhittin Adıgüzel, 2011b

Öte yandan ülkelerin gelişme aşamaları Tablo 5’de görüldüğü gibi Kişi Başına Gayri Safi Hâsılaya göre belirlenmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin Rekabet Gücü Endeksinin içine dahil edilmesi için kullanılan yol öncelikle Tablo 5’de görüldüğü gibi ülkelerin Kişi Başına Gayri Safi Hasıla ölçüsüne göre hangi gelişme aşamasında olduğunu belirleyip Rekabet Gücü Endeksinde yer alan 12 temel faktöre verilecek ağırlıklar ülkenin Tablo 5’de yer alan kategorilerden hangisinde yer aldığına göre belirlenmektedir.

Tablo 5. Kişi Başına Gayri Safi Hasılaya göre Gelişme Aşamaları

Gelişme Aşaması	Kişi Başına Gayri Safi Hasıla (ABD \$)
Safha 1-Faktör Yönlendirmeli	<2000
1’den 2’ye Geçiş Aşaması	2000<3000
Safha 2-Etkinlik Yönlendirmeli	3000<9000
2’den 3’e Geçiş Aşaması	9000<17000
Safha 3-Yenilik Yönlendirmeli	>17000

Kaynak: WEF, Global Competitiveness Report 2010-2011’den aktaran Muhittin Adıgüzel, 2013

2.4.1.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi (International Institute for Management Development-IMD) Dünya Rekabet Gücü Yıllığı Endeksi (World Competitiveness Yearbook-IMD)

İsviçre'nin Lozan kentinde bulunan Yönetim Geliştirme Enstitüsü (IMD) tarafından 1989'da yılında kurulan Dünya Rekabet Merkezi (World Competitiveness Center-WCC) her yıl Dünya Rekabet Yıllığı adlı bir rapor hazırlamaktadır.

IMD bu raporunda ülkelerin uluslararası rekabet gücünü sıralamaktadır. Bununla birlikte her bir ülke için rekabet gücünün ana ve alt faktörlerini inceleyerek onların güçlü ve zayıf yanlarını belirlemektedir (Rosselet, 2008).

IMD'nin 2001 yılından beri kullanmakta olduğu her biri 5 alt etken içeren 4 faktör aşağıdaki gibidir (Adıgüzel, 2011b:202-204):

1. Ekonomik Performans (Makro Düzeyde Değerlendirme)

- Yurtiçi Ekonomi (Büyüme, refah)
- Uluslararası Ticaret
- Uluslararası Yatırım
- İstihdam
- Fiyatlar

2. Devlet Yönetimi Etkinliği

- Kamu Finansmanı
- Maliye Politikası
- Kurumsal Çerçeve (Merkez Bankası, Devlet Etkinliği)
- İş Dünyasının Hukuki Yapısı (Dışa açıklık, rekabet ve emek piyasası düzenlenme kurumları)
- Sosyal Çerçeve

3. İş Dünyasının Etkinliği

- Verimlilik ve Etkinlik
- Emek Piyasası
- Finansman (bankaların etkinliği, hisse senedi piyasasının etkinliği, finansman yönetimi)
- Yönetim Uygulamaları
- Davranışlar ve Değerler

4. Altyapı

- Temel Altyapı
- Teknolojik Altyapı
- Bilimsel Altyapı
- Sağlık ve Çevre
- Eğitim

IMD'nin sonuçları ile WEF'in sonuçları bazen farklı olabilmektedir. Bu durum, kullanılan yöntemlerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. IMD, uluslararası, bölgesel ve yerel kaynaklardan da veri kullanırken WEF'in verilerinin çoğunluğu “kişi ve kurum görüşlerini” toparlayan araştırma, rapor ve anketlerdir (TİSK: 78).

2.4.1.3. Rekabetçi Endüstriyel Performans Endeksi (CIP)

(The Competitive Industrial Performance Index)

UNIDO'nun geliştirmiş olduğu Rekabetçi Endüstriyel Performans Endeksi, ülkelerin imalat sanayi ürünlerini rekabetçi bir şekilde üretip ihraç etme performanslarını ölçmekte ve dört temel göstergeden oluşmaktadır.

Rekabetçi Endüstriyel Performans Endeksi, dört istatistiksel verinin performans endeksine dönüştürülmesi ve sonra bu dört endeksin ortalamalarının alınmasıyla elde edilir. Bu endeksler aşağıdaki gibidir:

1. Kişi başına imalat sanayi katma değeri (Manufacturing Value Added- MVA-Per Capita)

Bu değer bir ülkenin sanayileşme düzeyinin temel göstergesidir. Bu değeri hesaplamak için toplam imalat sanayi katma değeri ülke nüfusu ile bölünerek elde edilir (Adıgüzel, 2011c).

2. Kişi başına imalat sanayi ihracatı

“Bu endeks, ilgili ülke veya bölge sanayinin piyasalardaki rekabet edebilirliği konusunda bir göstergedir. Bunun yanı sıra, sanayinin –en azından ihraç edilen ürünlerin- teknolojik gelişmeleri ne kadar yakından izleyebildiği, üreticilerin modern rekabetçi teknolojileri ne ölçüde kullandıkları konusunda bilgi vermektedir.” (Kumral ve Değer, 2012:284-285).

3. Orta ve yüksek teknolojili sektörlerin yarattığı katma değerin imalat sanayinde yaratılan katma değer içindeki payı (sanayileşme yoğunluğu)

“İmalat sanayi katma değeri içinde orta ve yüksek teknoloji içeren sanayilerin payının yüksek olması, ülke sanayinin teknolojik gelişmişliğini ve sanayi performansının rekabetçi olduğunu ifade etmektedir. Sanayinin teknoloji yoğun yapısının olması büyüme ve kalkınma açısından - yeniliklerin yaratılması ve yayılması açısından- önemlidir.” (Kumral ve Değer, 2012).

4. Orta ve yüksek teknolojili sanayilerin toplam imalat sanayi ihracatındaki payı (ihracat kalitesi)

“Bu bir önceki endeksten farklıdır. Bölge imalat sanayinin rekabet gücü ve bunun sürdürülebilirliği konusunda bilgi vermektedir.” (Kumral ve Değer, 2012) “İmalat sanayi ihracatının toplam ihracat içindeki payı, imalat sanayinin ihracat içindeki rolünü, onun teknolojik gelişmişliğini, daha gelişmiş ürünler üretme yeteneğini, ihracatın büyümesinde daha dinamik alanlara gidilmesi durumunu ifade eder.” (Adıgüzel, 2011b:205).

2.4.1.4. İngiltere Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri

İngiltere Ticaret ve Sanayi Departmanı (Department of Trade and Industry) tarafından belirlenen rekabet gücü göstergeleri ile İngiliz ekonomisindeki gelişmeleri takip ederken G7 ülkeleri karşısında İngiltere’nin rekabet gücü de belirlenmektedir. Yapılan analizler neticesinde hükümete politikalar ve öncelendirilmesi gereken hususlar hakkında bilgiler verilir. Aynı zamanda İngiliz özel sektörüne temel alanlarda üretkenliği artıracak öneriler teklif edilir.

İngiliz Ticaret ve Sanayi Departmanı tarafından belirlenen rekabet gücü göstergeleri şu dört grupta toplanmıştır:

- İş çevresi

“Rekabet göstergeleri; Mal ve hizmet ticaretinin gayri safi yurtiçi hasıladaki payı, gayri safi yurtiçi hasılanın yüzdesi olarak yabancı sermaye yatırımları, temel mal gruplarının fiyatları, gaz ve elektrik fiyatlarında meydana gelen değişimdir.” (Türker, 2009:287).

- Kaynaklar

“Rekabet gücü açısından bir ülkenin sahip olduğu kaynakları ortaya koymak amacıyla kullanılan değişkenlerden başlıcaları şu şekilde sıralanabilir (DTI, 2003:30-43): Okur-yazarlık oranı, eğitim seviyeleri itibarıyla en son alınan eğitim, eğitim türlerine göre eğitim süreleridir.” (Adıgüzel,2011d).

- İnovasyon Süreci

“İnovasyon sürecini karşılaştırmalı olarak ortaya koymak amacıyla kullanılan verilerden bazıları ise şunlardır (DTI, 2003:52-70): Yenilik için işletmelerin yaptıkları harcamalar, alınan patentler, yeni ürün geliştiren firmaların oranı, yenilik için bilgi kaynakları, firmalar arası teknoloji anlaşmaları, son beş yılda hızlı büyüyen firmaların oranıdır.” (Türker, 2009:288).

- Sonuçlar ya da Rekabet Gücü Çıktıları

““Sonuçlar” kısmı ya da rekabet gücünün “çıktıları” olarak adlandırılabilen değişkenlerden bazıları ise, kişi başına gelir, kişi başına gelir artış hızı, kişi başına bölgesel gelir, çalışılan saat başına elde edilen gelir, işgücü başına düşen gelir, kadın ve erkek işgücünün istihdam oranları, bilgiye dayalı sektörlerde yaratılan katma değer, orta ve yüksek teknolojili ürünlerin ihracatıdır.” (Türker, 2009:288).

BÖLÜM 3

3. TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜNÜN ULUSARARASI REKABET GÜCÜ

Bu bölümde Türkiye Tarım Sektörü'nün Uluslararası Rekabet Gücü RCA (AKÜ) yöntemi kullanılarak 2 haneli GTİP numaralarına göre hesaplanacaktır.

Hesaplama yöntemi aşağıdaki gibidir.

$$RCA = [\ln(X_{ij}/X_{it})/(X_{nj}/X_{nt})] - \ln [(M_{ij}/M_{it}) / (M_{nj}/M_{nt})]$$

$$RCA = \ln (X_{ij} / X_{it}) - \ln (X_{nj} / X_{nt}) - \ln (M_{ij} / M_{it}) + \ln (M_{nj} / M_{nt})$$

Burada, (X_{nj} / X_{nt}) dünyadaki (ülkeler grubundaki) j malının toplam ihracatının dünya (ülkeler grubu) toplam ihracatına oranını ve (M_{nj} / M_{nt}) de dünyadaki (ülkeler grubundaki) j malının toplam ithalatının, dünya (ülkeler grubu) toplam ithalatına oranını göstermektedir. İhracat ve ithalat arasındaki hesaplama farkları (sigorta, navlun vb) ihmal edildiğinde $(X_{nj}/X_{nt}) = (M_{nj}/M_{nt})$ olup; bir malın dünyadaki toplam ihracatı, o malın dünyadaki toplam ithalatına eşittir. Bu durumda;

$$\ln (X_{nj} / X_{nt}) - \ln (M_{nj} / M_{nt}) = 0 \text{ olacaktır}$$

$RCA = \ln (X_{ij} / X_{it}) - \ln (M_{ij} / M_{it})$ halini alacaktır. Bu ifadeyi aşağıdaki gibi yazmak mümkündür;

$$RCA = \ln [(X_{ij} / X_{it}) / (M_{ij} / M_{it})]$$

RCA indeksi mal grubu (j) sabitken, farklı ülkelerin (i) aynı mal grubundaki göreceli üstünlüklerini karşılaştırmaya yöneliktir.

Bu nedenle, Türkiye'nin tarım sektörünün dünyaya ihracatı ile Türkiye'nin tarım sektörünün dünyadan ithalatı dikkate alınacağından, formüldeki ülke indisi olan (i), her bir sektör (j) için sabittir ve ihmal edilebilir. Bu durumda formülün yeni hali,

$$RCA = \ln [(X_j / X_t) / (M_j / M_t)]$$

Dolayısıyla, herhangi bir mal (sektör) için rekabet gücü o malın (sektörün) ihracatının ülke toplam ihracatına (bu çalışmada tarım sektörü ihracatı) oranının, o malın (sektörün) ithalatının ülke toplam ithalatına (çalışmada tarım sektörü ithalatı) oranının doğal logaritmasına eşit olacaktır. RCA değerinin daha da hassas ölçümü ve bir endeks olarak ifade edebilmek için eşitliğin sağ tarafı 100 ile çarpılırsa, formülümüz, $RCA = (\ln [(X_j / X_t) / (M_j / M_t)]) * 100$ halini

alacaktır. Bu çerçevede, RCA'lara göre sektörlerin rekabet gücü; $RCA > +50$ ise o sektörün rekabet gücünün yüksek, $-50 < RCA < +50$ ise o sektörün rekabet gücünün sınırda olduğu, $RCA < -50$ ise o sektörün rekabet gücünün düşük olduğu kabul edilmektedir (Adıgüzel, 2016).

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi ile Türkiye tarım sektörünün 2009-2018 yıllarında GTİP ikili düzeyde tarımsal ürünler olan 01-24 fasıllarının rekabet gücünün ölçülmesi amaçlanmıştır.

3.2. Çalışmaya Ait Bulgular

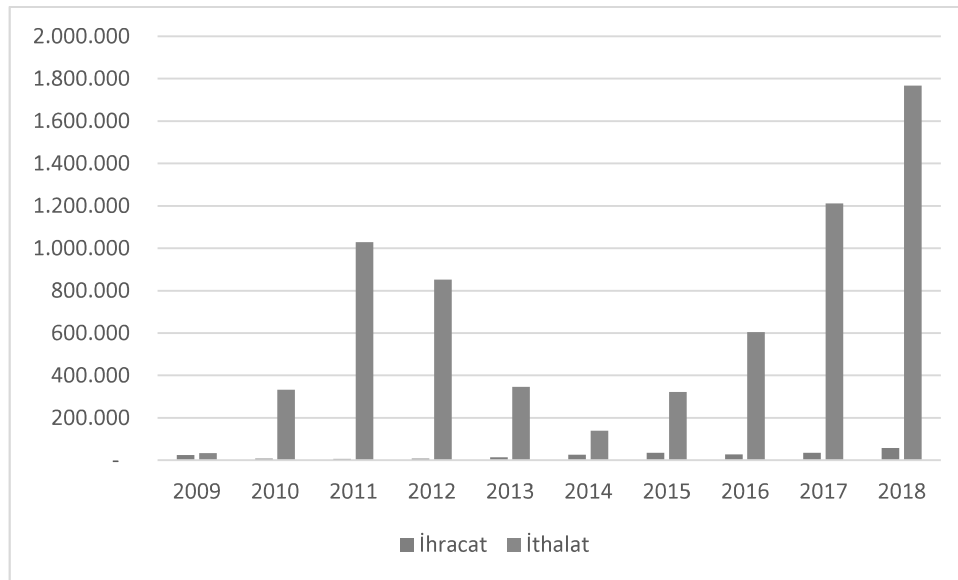
3.2.1 GTİP (01) Canlı Hayvanlar

Tablo 6. Türkiye GTİP 01 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	24.366	7.322	6.215	8.142	13.464	26.720	34.473	27.914	34.673	57.966
İthalat	33.664	333.080	1.028.121	852.074	346.448	139.891	322.768	603.822	1.212.194	1.767.909

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 6. Türkiye GTİP 01 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

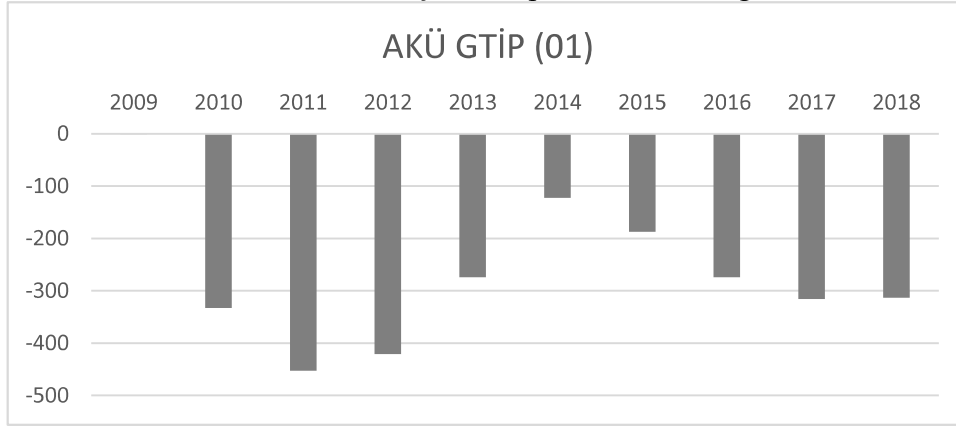
Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Tablo 7. GTİP 01 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	0	-333	-453	-421	-274	-123	-187	-274	-316	-313

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Canlı Hayvan grubunda rekabet gücünün olmadığı görülmektedir. Bu ürün grubu için son 10 yıl incelendiğinde sadece 2009 yılında rekabet gücünün sınırda olduğu görülmektedir. 2010 yılından sonra rekabet gücü kaybedilmiştir.

Grafik 7. GTİP 01 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında canlı hayvan ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 8. 2018'de Canlı Hayvan İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 ithalat (Milyon \$)	Toplam Canlı Hayvan İthalatı İçindeki Payı(%)
Brezilya	616.689	34,88
Uruguay	412.486	23,33
Macaristan	120.388	6,81
Çek Cumhuriyeti	111.447	6,30
İspanya	92.626	5,24

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

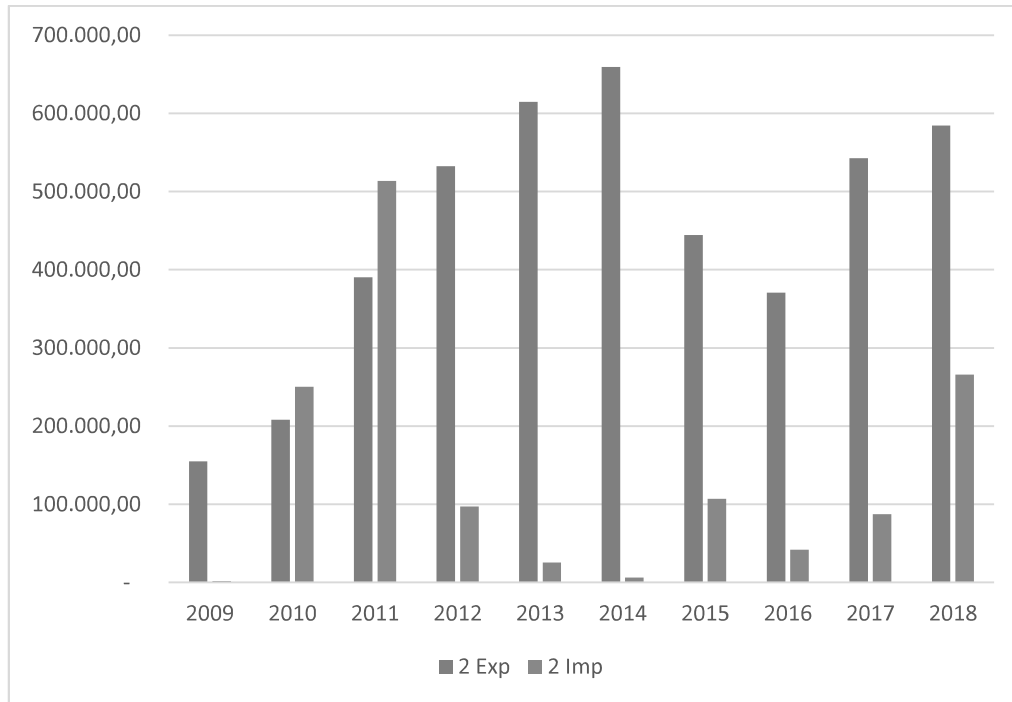
3.2.2. GTİP (02) Etler ve Yenilen Sakatat

Tablo 9. Türkiye GTİP 02 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	154.896	208.012	390.255	532.489	614.698	659.435	444.448	370.847	542.827	584.596
İthalat	1.600	250.174	513.600	97.179	25.275	6.377	106.852	42.001	87.360	265.887

Kaynak: Trademap

Grafik 8. Türkiye GTİP 02 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

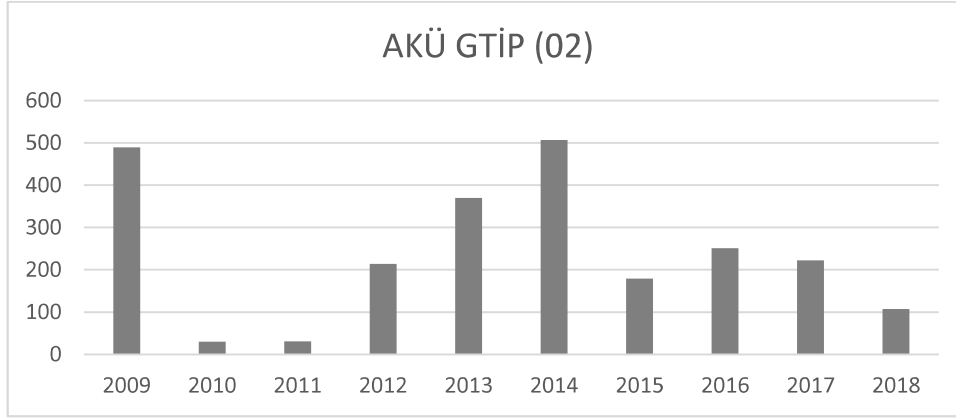
Tablo 10. GTİP 02 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	489	30	30	214	370	507	179	251	223	107

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 02 Etler ve Yenilen Sakatatlar için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Etler ve Yenilen Sakatatlar grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. Hesaplanan dönemde AKÜ değerleri +30 ile +507 arasında yer almıştır. Bu fasılda 2009 yılında rekabet gücü varken 2010 ve 2011 yıllarında keskin bir rekabet gücü düşüşü olmuştur. 2010 ve 2011 yıllarında rekabet gücü sınırdadır. 2012 yılında rekabet gücü tekrar kazanılmış olup, 2016 yılından sonra rekabet gücü olmasına rağmen 2018 yılına kadar aşağı yönlü bir düşüş söz konusudur.

Grafik 9. GTİP 02 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında etler ve yenilen sakatatlar ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 11. 2018'de Etler ve Yenilen Sakatat İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Etler ve Yenilen Sakatat İhracatı İçindeki Payı(&)
Irak	324.207	55,46
Libya	63.683	10,89
Hong Kong, Çin	44.688	7,64
BAE	17.124	2,93
Vietnam	16.050	2,75

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

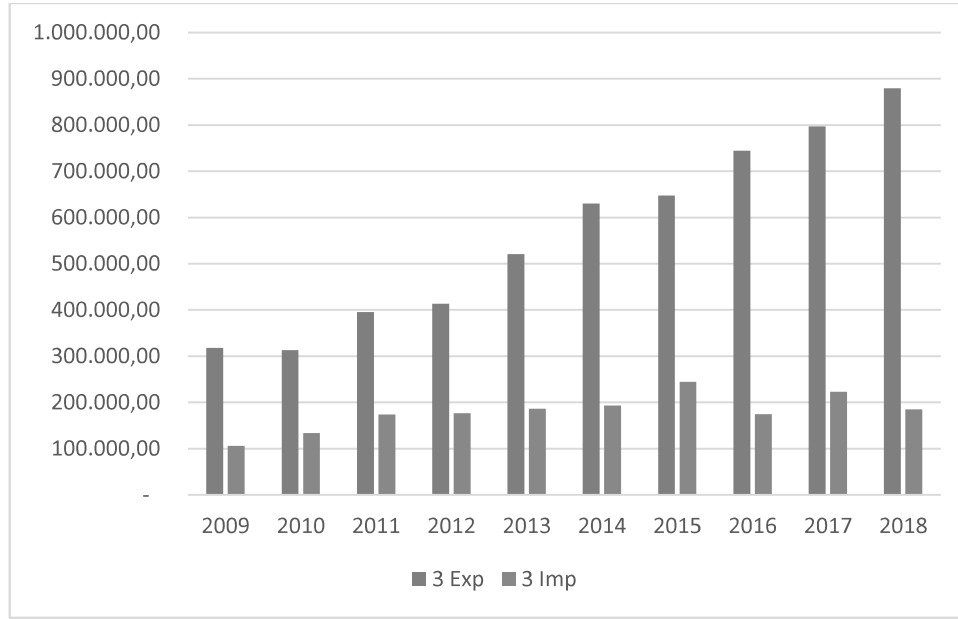
3.2.3. GTİP (03) Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar

Tablo 12. Türkiye GTİP 03 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	318.056	312.928	395.312	413.747	520.981	630.002	647.512	744.561	797.256	879.590
İthalat	105.915	133.830	173.887	176.497	186.158	193.493	244.374	174.616	223.161	184.809

Kaynak: Trademap

Grafik 10. Türkiye GTİP 03 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

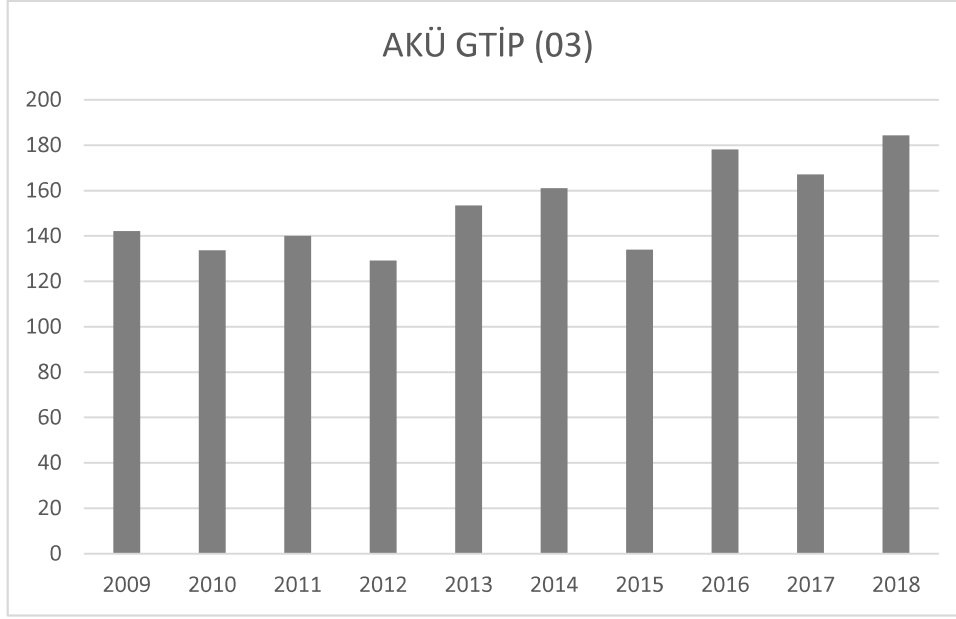
Tablo 13. GTİP 03 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	142	134	140	129	153	161	134	178	167	184

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 03 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +129 ile +184 arasında yer almıştır. 2018 yılında rekabet gücü +184 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Grafik 11. GTİP 03 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 14. 2018'de Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar İhracatı İçindeki Payı(%)
Hollanda	145.301	16,52
İtalya	90.428	10,28
Rusya	68.493	7,79
İngiltere	68.049	7,74
Almanya	62.534	7,11

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

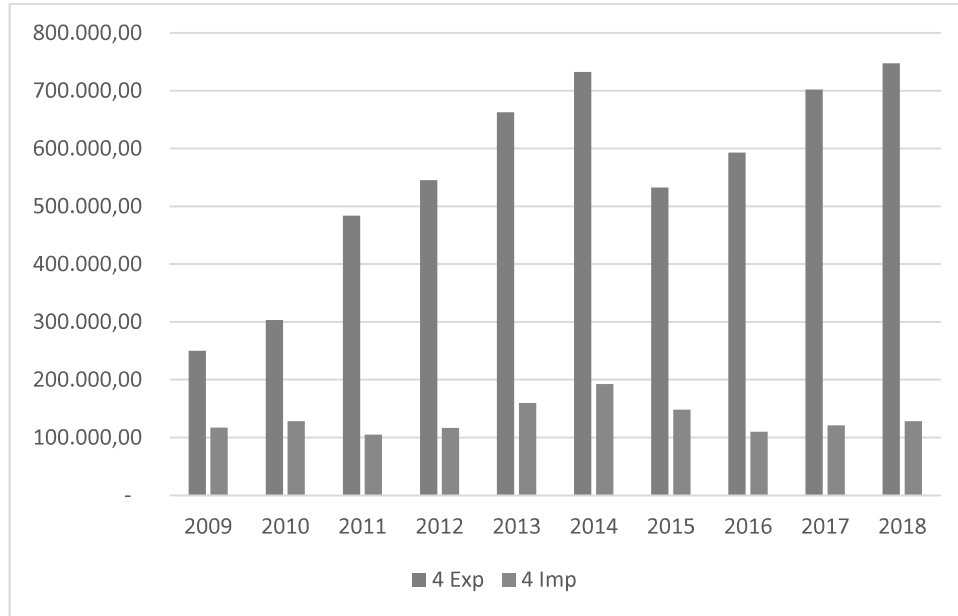
3.2.4. GTİP (04) Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansalar Menşeli Ürünler

Tablo 15. Türkiye GTİP 04 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	249.877	303.466	484.057	545.560	662.462	732.679	532.707	592.723	702.199	747.216
İthalat	117.049	128.277	105.212	116.609	159.972	192.697	147.946	110.077	121.209	128.409

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 12. Türkiye GTİP 04 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Tablo 16. GTİP 04 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

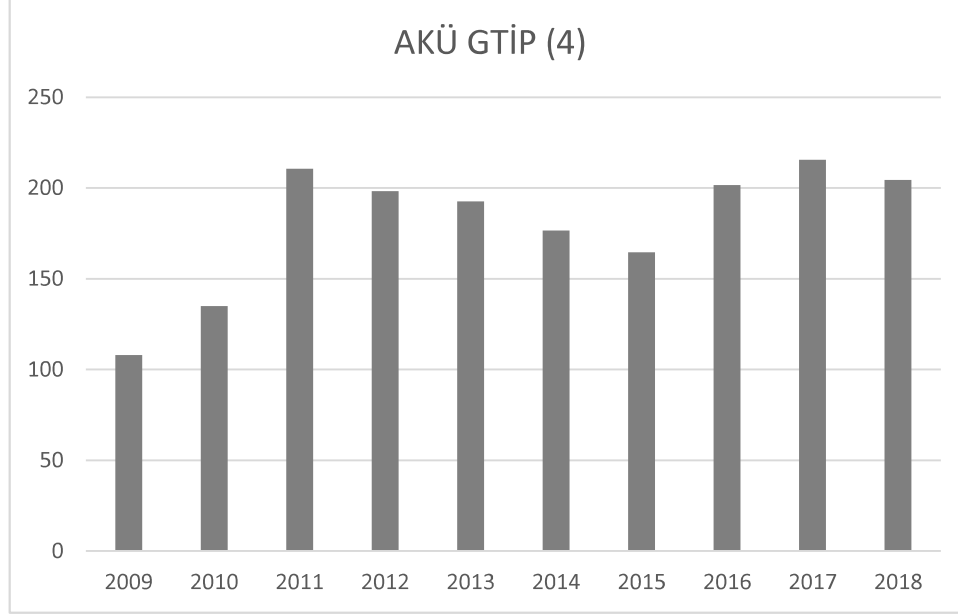
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	108	135	211	198	193	177	165	202	215	205

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir

Hayvansal Menşeli Ürünler grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +108 ile +215 arasında yer almıştır.

Grafik 13. GTİP 04 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 17. 2018'de Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler İhracatı İçindeki Payı(%)
Irak	378.325	50,63
Suudi Arabistan	87.268	11,68
Katar	31.957	4,28
BAE	25.820	3,46
İran	23.720	3,17

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

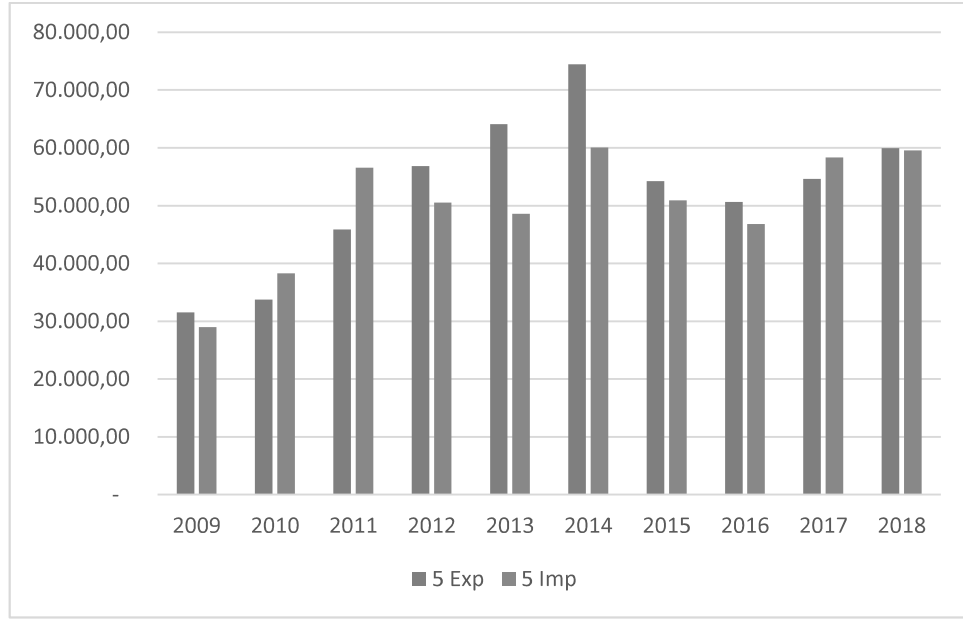
3.2.5. GTİP (05) Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler

Tablo 18. Türkiye GTİP 05 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	31.531	33.747	45.899	56.835	64.097	74.476	54.238	50.643	54.639	59.963
İthalat	28.954	38.273	56.551	50.507	48.598	60.032	50.887	46.823	58.348	59.529

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 14. Türkiye GTİP 05 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

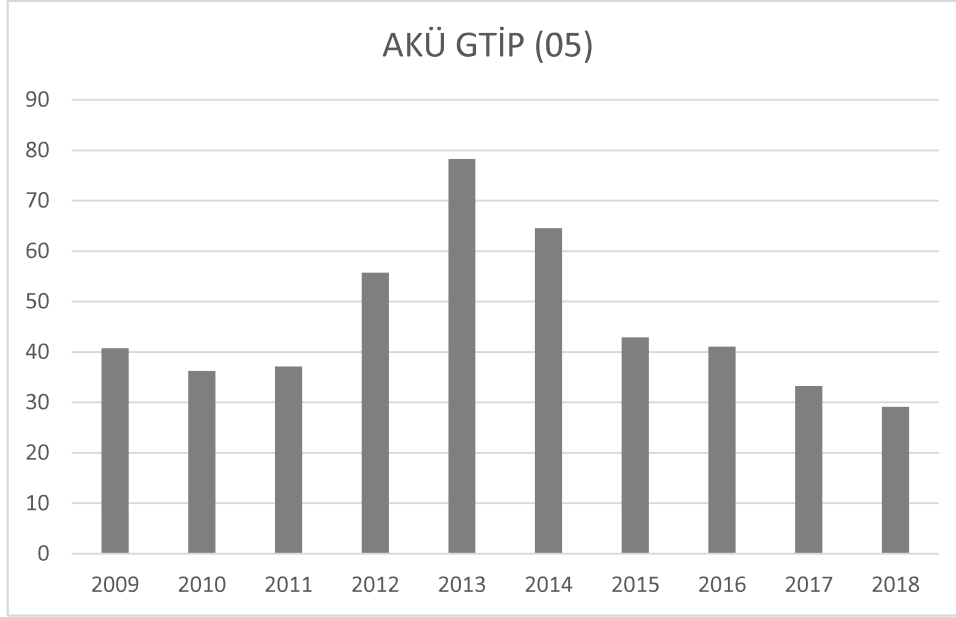
Tablo 19. GTİP 05 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	41	36	37	56	78	65	43	41	33	29

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 05 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin bu grupta rekabet üstünlüğünün sınırda olduğu görülmektedir. 2009-2011 yılları arasında rekabet gücü sınırdadır. 2012-2014 yılları arasında rekabet gücü elde edilmiştir. Ancak daha sonra rekabet gücü tekrar kaybedilip sınır durumuna geçilmiştir.

Grafik 15. GTİP 05 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında bu grubu ihraç/ithal edilen ilk 5 ülke ve ihracat/ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 20. 2018'de Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam GTİP 05 İhracatı İçindeki Payı(%)		2018 İthalat(Milyon \$)	Toplam GTİP 05 İthalatı İçindeki Payı(%)
Vietnam	14.580	24,31	Amerika	7.400	12,43
Almanya	13.824	23,05	İspanya	6.013	10,10
Fransa	9.862	16,45	Almanya	5.465	9,18
Danimarka	4.493	7,49	Polonya	3.991	6,70
Myanmar	2.861	4,77	Çin	3.678	6,18

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

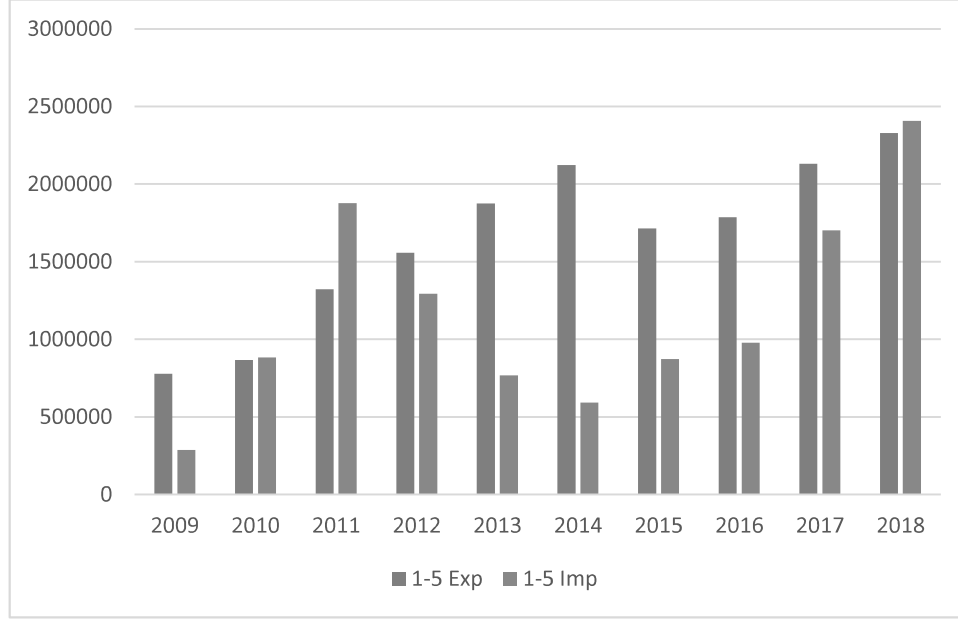
3.2.6. GTİP (01-05) Canlı Hayvanlar; Hayvansal Ürünler

Tablo 21. Türkiye GTİP (01-05) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	778.726	865.475	1.321.738	1.556.773	1.875.702	2.123.312	1.713.378	1.786.688	2.131.594	2.329.331
İthalat	287.182	883.634	1.877.371	1.292.866	766.451	592.490	872.827	977.339	1.702.272	2.406.543

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 16. Türkiye GTİP (01-05) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

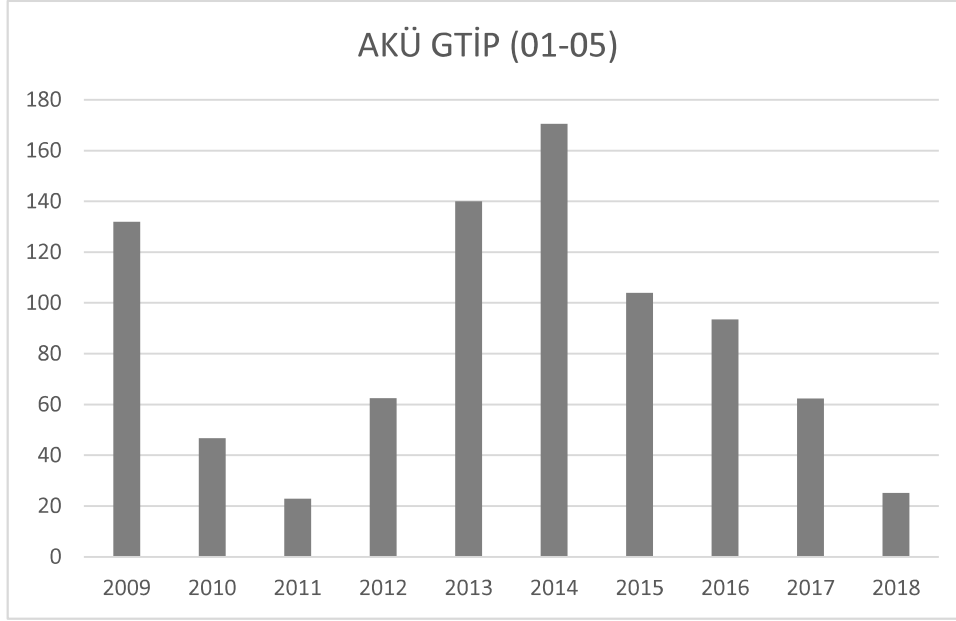
Tablo 22. GTİP (01-05) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	132	47	23	62	140	171	104	94	62	25

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler için hesaplanan AKÜ değerleri bir bütün olarak incelendiğinde Türkiye'nin bu grupta rekabet üstünlüğünün 2014 yılından itibaren düştüğü görülmektedir. Öyle ki 2018 yılında Türkiye rekabet gücü üstünlüğünü kaybedip, sınır durumuna geçmiştir.

Grafik 17. GTİP (01-05) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

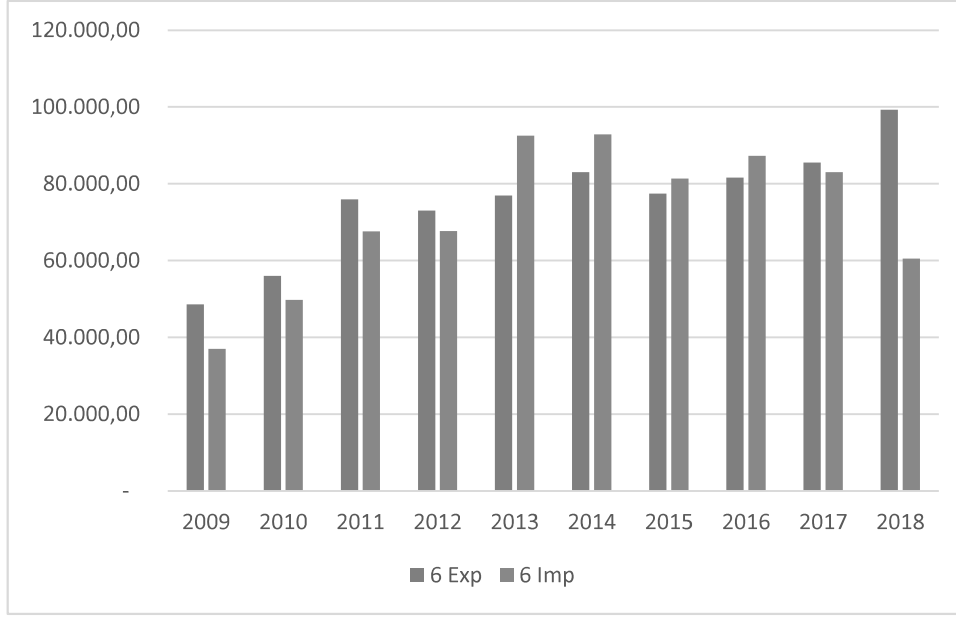
3.2.7. GTİP (06) Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular; Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları

Tablo 23. Türkiye GTİP 06 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	48.613	56.053	75.957	73.028	76.989	82.993	77.429	81.614	85.512	99.296
İthalat	37.019	49.757	67.584	67.716	92.501	92.890	81.385	87.244	83.019	60.491

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 18. Türkiye GTİP 06 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

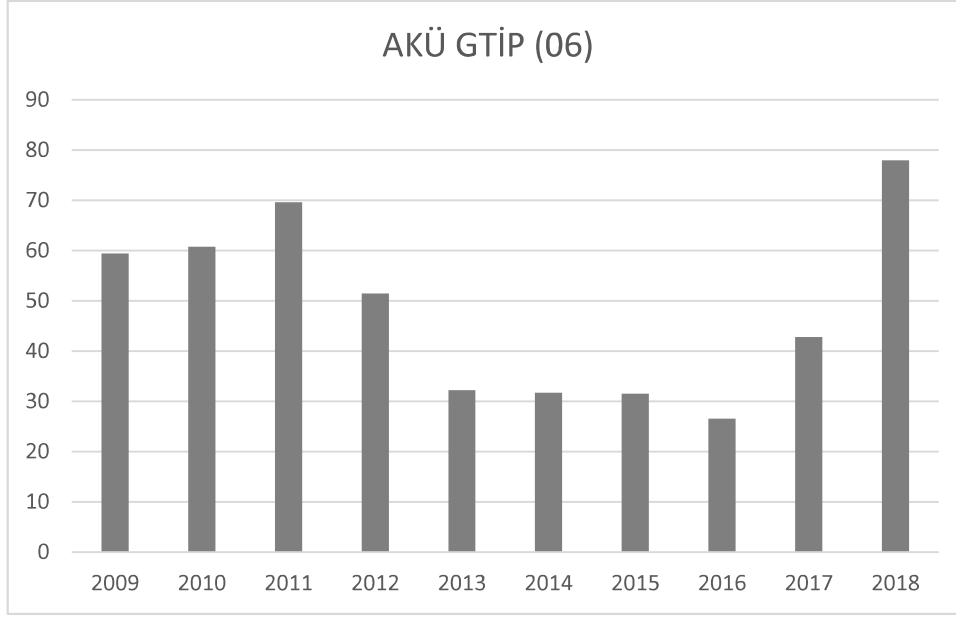
Tablo 24. GTİP 06 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	59	61	70	51	32	32	32	27	43	78

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 06 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. Bu rekabet gücünün güçlü olduğu söylenemez. 2009-2012 yılları arasında görece bir rekabet üstünlüğü mevcuttur. 2013-2017 yılları arasında rekabet gücü sınırdadır. 2018 yılında rekabet gücü tekrar kazanılmış olup +78 değeriyle ilgili dönemde en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Grafik 19. GTİP 06 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 25. 2018'de Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları İhracatı İçindeki Payı(%)
Hollanda	23.927	24,10
Özbekistan	14.137	14,24
İngiltere	12.227	12,31
Almanya	9.251	9,32
Azerbeycan	7.834	7,89

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

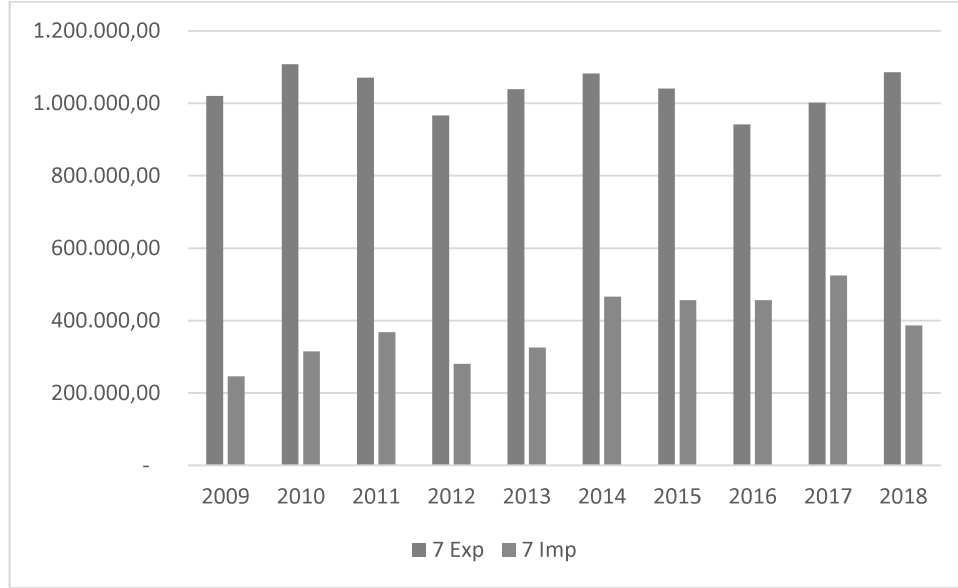
3.2.8. GTİP (07) Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular

Tablo 26. Türkiye GTİP 07 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	1.020.546	1.107.483	1.070.414	966.063	1.039.070	1.082.368	1.040.648	941.997	1.001.925	1.085.781
İthalat	246.209	315.398	368.260	280.315	325.783	465.855	456.191	456.672	524.485	386.282

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 20. Türkiye GTİP 07 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap

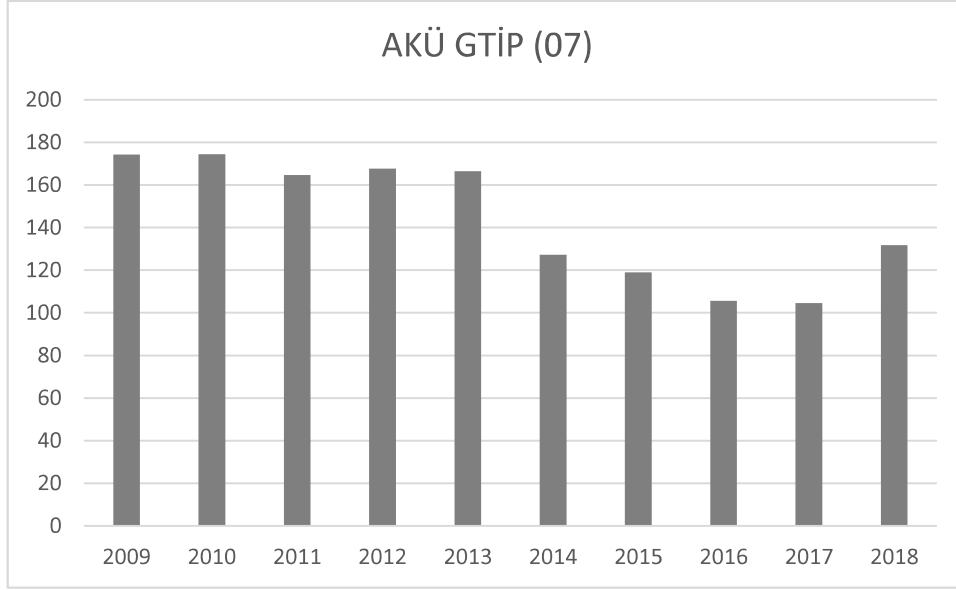
Tablo 27. GTİP 07 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	174	174	165	168	167	127	119	106	105	132

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 07 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +105 ile +174 arasında yer almıştır. 2014-2018 yılı AKÜ değerleri 2009-2013 AKÜ değerlerinden düşüktür. Rekabet gücü 2013 yılından sonra düşmüştür. 2018 yılında AKÜ değeri 132 değerine çıkmış olsa da 2009-2013 yılları arasında yer alan en düşük değere (105) bile ulaşamamıştır.

Grafik 21. GTİP 07 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 28. 2018'de Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam İhracatı Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular İçindeki Payı(%)
Irak	100.455	9,25
Romanya	86.044	7,92
Almanya	85.873	7,91
Rusya	73.770	6,79
Bulgaristan	40.711	3,75
Suudi Arabistan	39.252	3,62

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

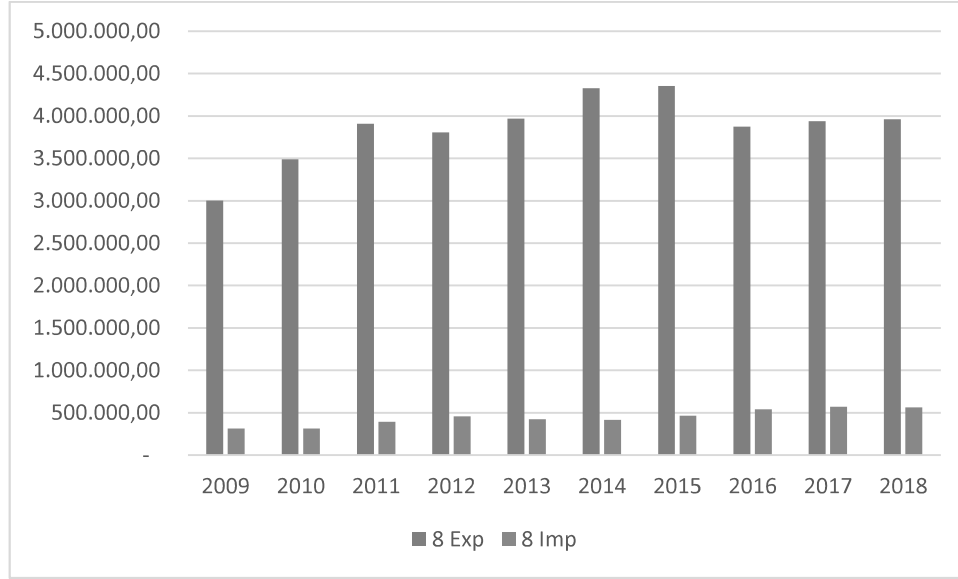
3.2.9. GTİP (08) Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları

Tablo 29. Türkiye GTİP 08 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	3.001.898	3.490.879	3.908.880	3.806.416	3.969.004	4.327.138	4.355.366	3.872.709	3.940.007	3.960.605
İthalat	312.392	315.153	393.504	457.223	422.975	415.873	464.566	540.417	570.018	562.841

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 22. Türkiye GTİP 08 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

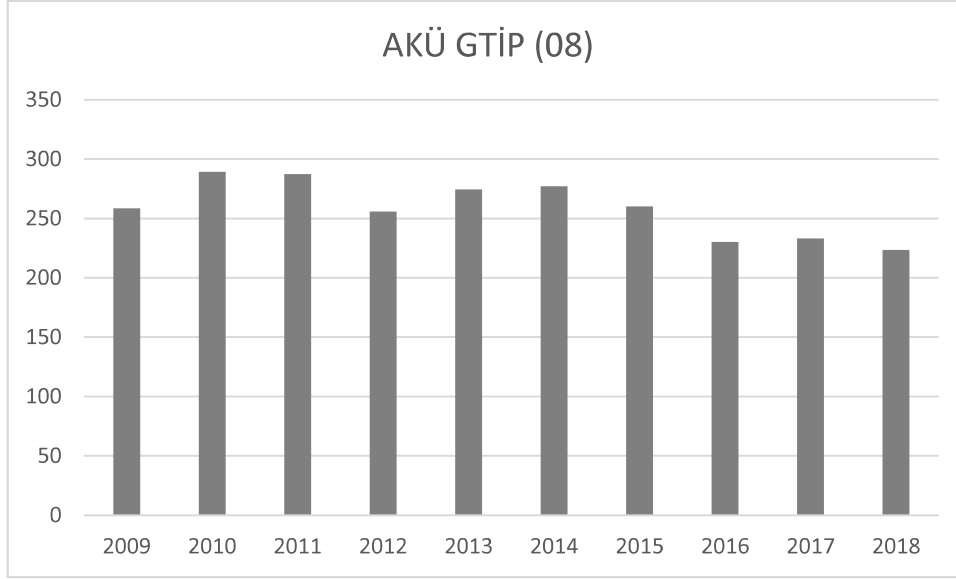
Tablo 30. GTİP 08 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	258	289	288	256	274	277	260	230	233	224

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 08 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +224 ile +289 arasında yer almıştır. 2009-2018 dönemi değerlendirildiğinde son dört yılın AKÜ değerleri, ilk altı yılın AKÜ değerlerinden düşüktür.

Grafik 23. GTİP 08 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 31. 2018'de Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavunların ve Karpuzların Kabukları İhracatı İçindeki Payı(%)
Rusya	636.030	16,06
Almanya	449.791	11,36
İtalya	424.281	10,71
Irak	226.771	5,73
İngiltere	198.022	5,00

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

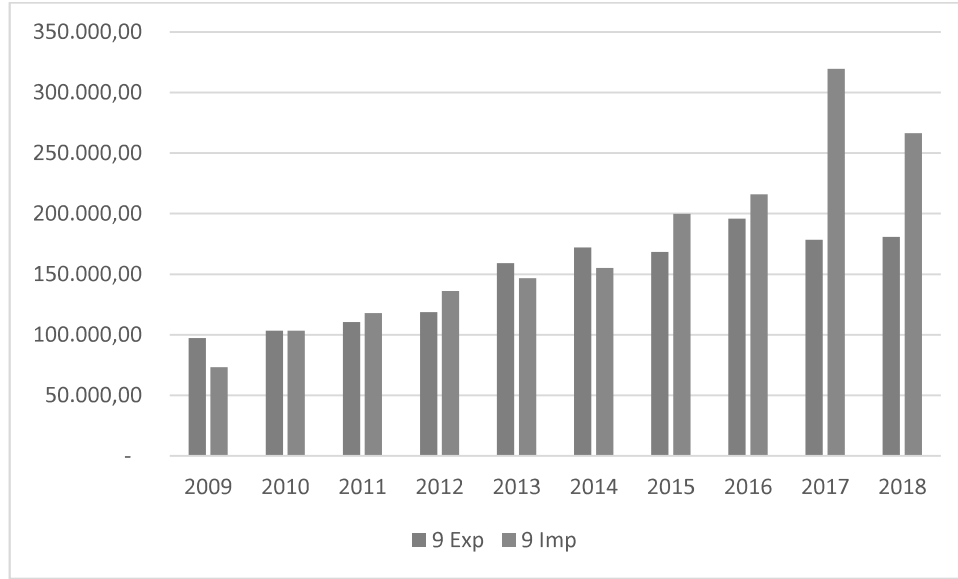
3.2.10. GTİP (09) Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat

Tablo 32. Türkiye GTİP 09 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	97.416	103.447	110.495	118.694	159.251	172.076	168.481	195.891	178.338	180.685
İthalat	73.271	103.376	118.020	136.177	146.674	155.191	199.780	215.998	319.580	266.302

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 24. Türkiye GTİP 09 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

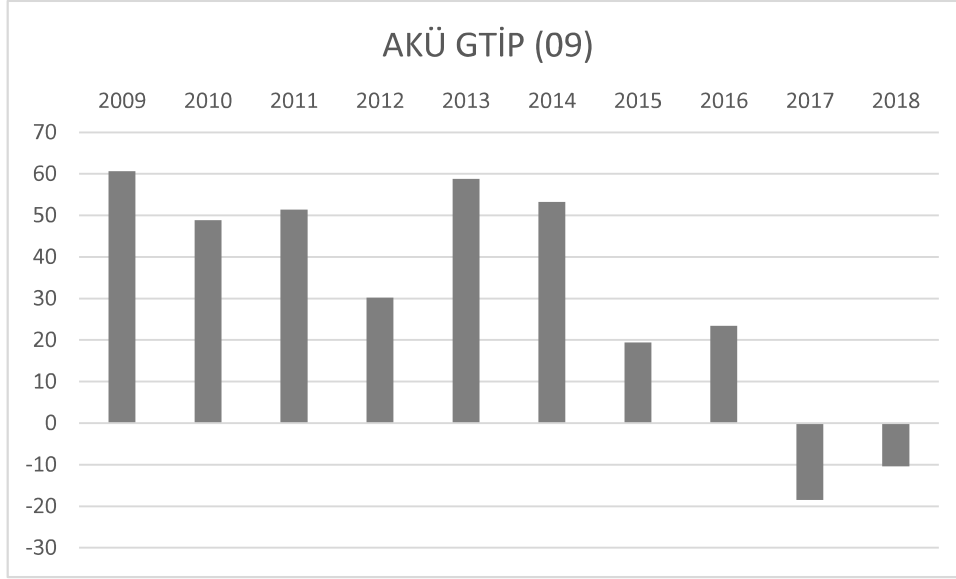
Tablo 33. GTİP 09 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	61	49	51	30	59	53	19	23	-19	-10

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 09 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat grubunda rekabet üstünlüğünün 2015 yılından itibaren sınır durumuna geçtiği görülmektedir. Bu fasıl için AKÜ değerleri dalgalı bir seyir izlemiştir. 2009, 2013 ve 2014 yılları için hesaplanan AKÜ değerleri sınır değeri olan 50'nin üzerinde olsa da bu yıllar için rekabet üstünlüğü vardır ancak yüksek bir rekabet üstünlüğü mevcut değildir. İlgili dönemin diğer yıllarında ise rekabet gücü sınırdadır. 2016 yılından sonra rekabet gücü gitgide düşmüştür.

Grafik 25. GTİP 09 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat ihrac/ithal edilen ilk 5 ülke ve ihracat/ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 34. 2018'de Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat İhrac/İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam GTİP 09 İhracatı İçindeki Payı(%)		2018 İthalat(Milyon \$)	Toplam GTİP 09 İthalatı İçindeki Payı(%)
Serbest Bölgeler	31.088	17,21	Brezilya	133.960	50,30
BAE	22.656	12,54	Sri Lanka	25.764	9,67
Almanya	19.408	10,74	Hollanda	19.934	7,49
Vietnam	18.089	10,01	Suriye	10.318	3,87
Hollanda	7.166	3,97	Çin	7.900	2,97

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

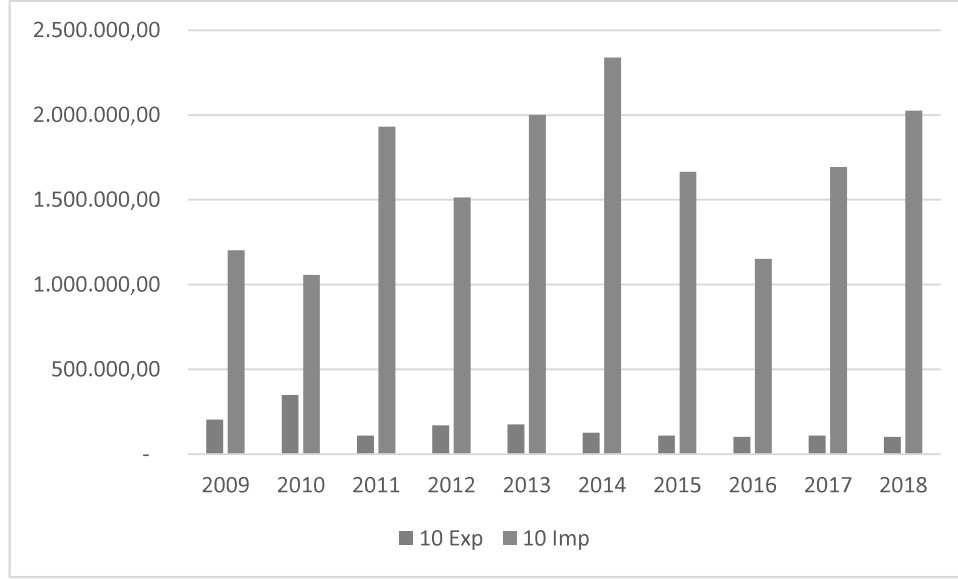
3.2.11. GTİP (10) Hububat

Tablo 35. Türkiye GTİP 10 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	204.618	349.247	110.113	170.358	175.599	126.373	108.660	102.770	109.510	102.890
İthalat	1.202.124	1.056.747	1.931.748	1.514.664	2.000.058	2.339.724	1.664.966	1.150.612	1.693.433	2.025.242

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 26. Türkiye GTİP 10 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

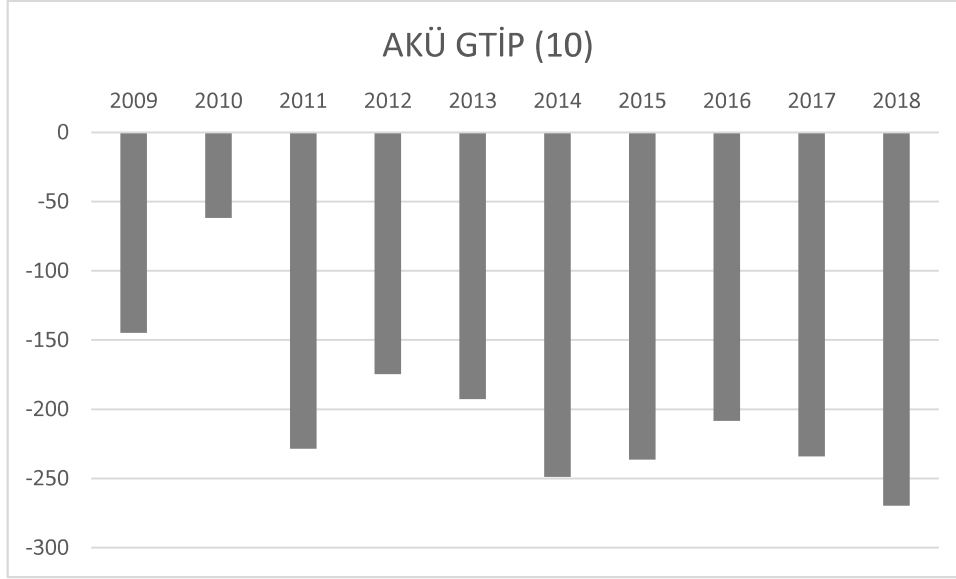
Tablo 36. GTİP 10 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	-145	-62	-229	-175	-193	-249	-236	-208	-234	-270

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 10 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Hububat grubunda hiç rekabet gücü olmadığı görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri -62 ile -270 arasında yer almıştır. Zaten düşük olan rekabet gücü değerleri 2015 yılından sonra gitgide düşmüştür.

Grafik 27. GTİP 10 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Hububat ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 37. 2018'de Hububat İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İthalat (Milyon \$)	Toplam Hububat İthalatı İçindeki Payı(%)
Rusya	1.396.111	68,94
Ukrayna	191.201	9,44
Kazakistan	82.669	4,08
Litvanya	66.728	3,29
Romanya	59.915	2,96

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

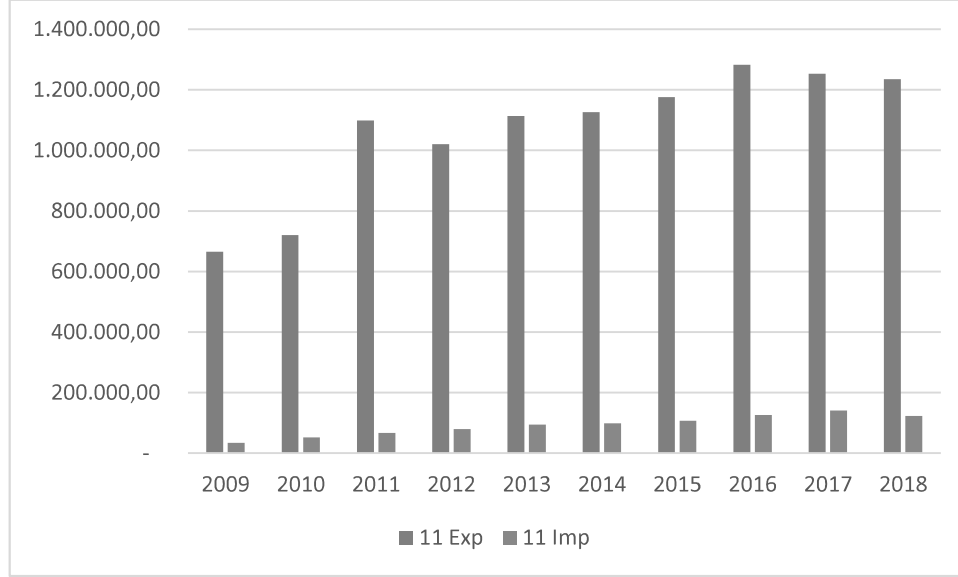
3.2.12. GTİP (11) Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğay Gluteni

Tablo 38. Türkiye GTİP 11 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	665.317	720.213	1.098.380	1.020.558	1.113.873	1.126.375	1.176.203	1.282.739	1.253.547	1.235.094
İthalat	33.926	52.782	67.454	79.723	94.530	99.031	107.251	126.435	140.997	123.465

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 28. Türkiye GTİP 11 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

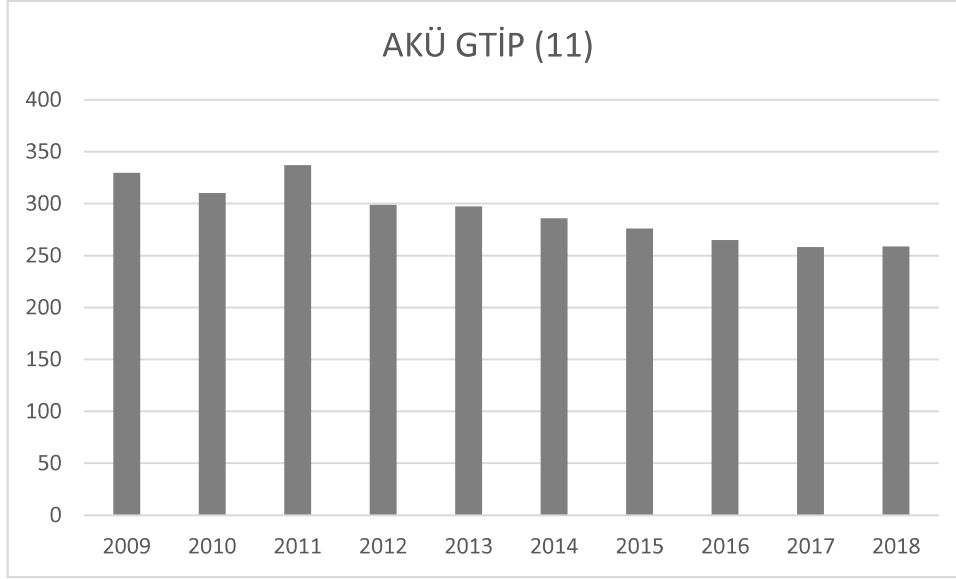
Tablo 39. GTİP 11 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	330	310	337	299	297	286	276	265	258	259

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 11 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +258 ile +337 arasında yer almıştır. Bu fasılda rekabet gücü 2011 yılından itibaren düşmeye başlamıştır.

Grafik 29. GTİP 11 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 40. 2018'de Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni İhracatı İçindeki Payı(%)
Irak	600.399	48,61
Suriye	114.210	9,25
Angola	69.340	5,61
Yemen	56.524	4,58
Madagaskar	26.558	2,15

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

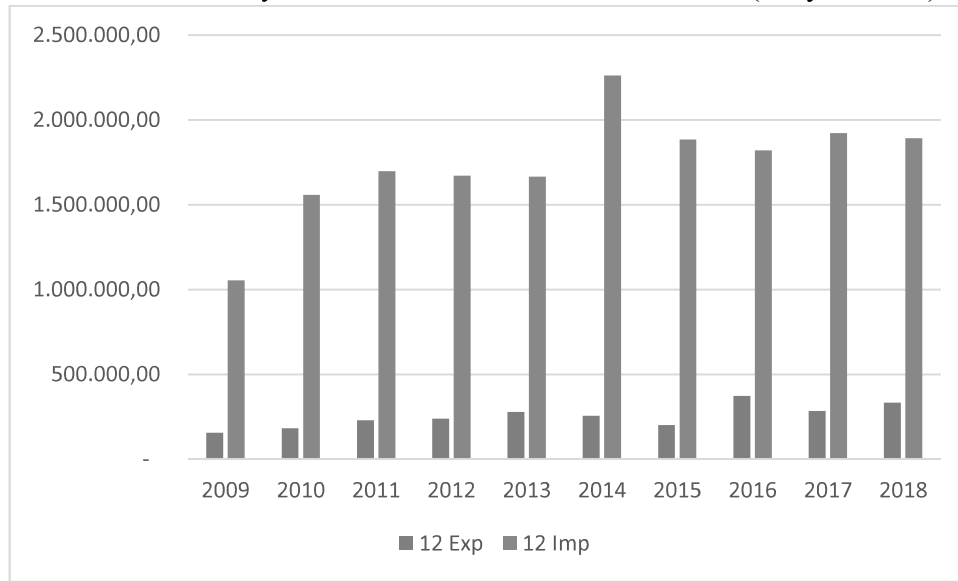
3.2.13. GTİP (12) Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem

Tablo 41. Türkiye GTİP 12 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	154.652	182.887	229.737	238.304	278.886	255.552	199.972	372.814	284.741	332.176
İthalat	1.054.493	1.558.753	1.697.105	1.670.780	1.665.017	2.261.845	1.884.792	1.819.617	1.921.951	1.891.648

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 30. Türkiye GTİP 12 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

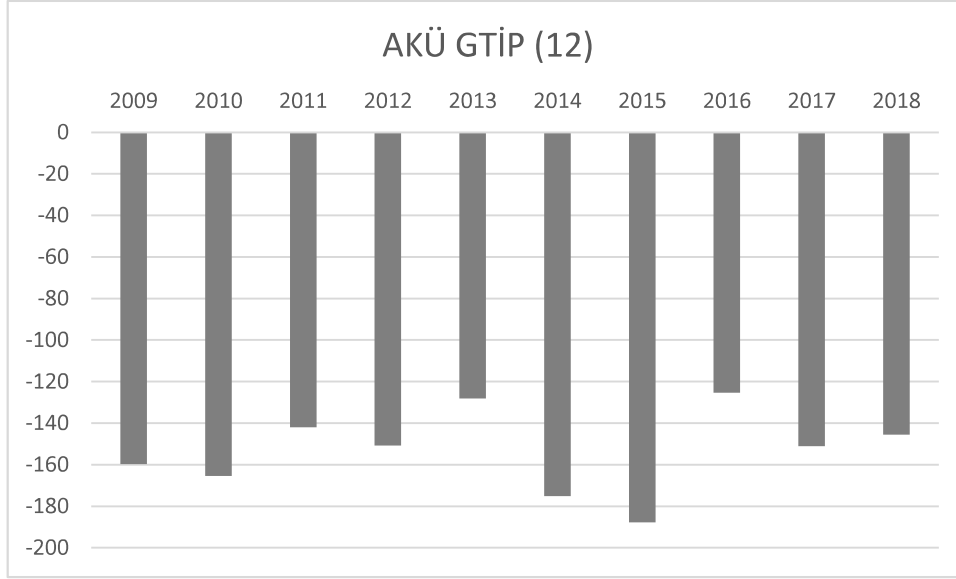
Tablo 42. GTİP 12 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	-160	-165	-142	-151	-128	-175	-188	-125	-151	-146

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 12 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem grubunda hiç rekabet gücü olmadığı görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri -125 ile -188 arasında yer almıştır.

Grafik 31. GTİP 12 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 43. 2018'de Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İthalat (Milyon \$)	Toplam Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem İthalatı İçindeki Payı(%)
Brezilya	546.579	28,89
Ukrayna	314.924	16,65
BAE	112.974	5,97
Amerika	105.407	5,57
Çin	103.525	5,47

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

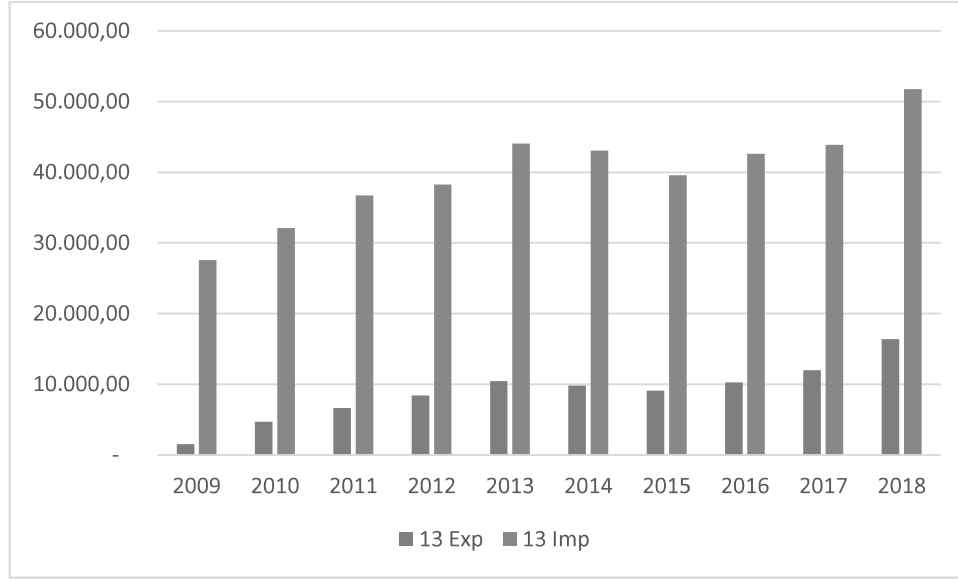
3.2.14. GTİP (13) Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar

Tablo 44. Türkiye GTİP 13 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	1.525	4.683	6.636	8.403	10.456	9.821	9.107	10.283	12.003	16.387
İthalat	27.559	32.122	36.700	38.259	44.082	43.044	39.577	42.599	43.861	51.754

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 32. Türkiye GTİP 13 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

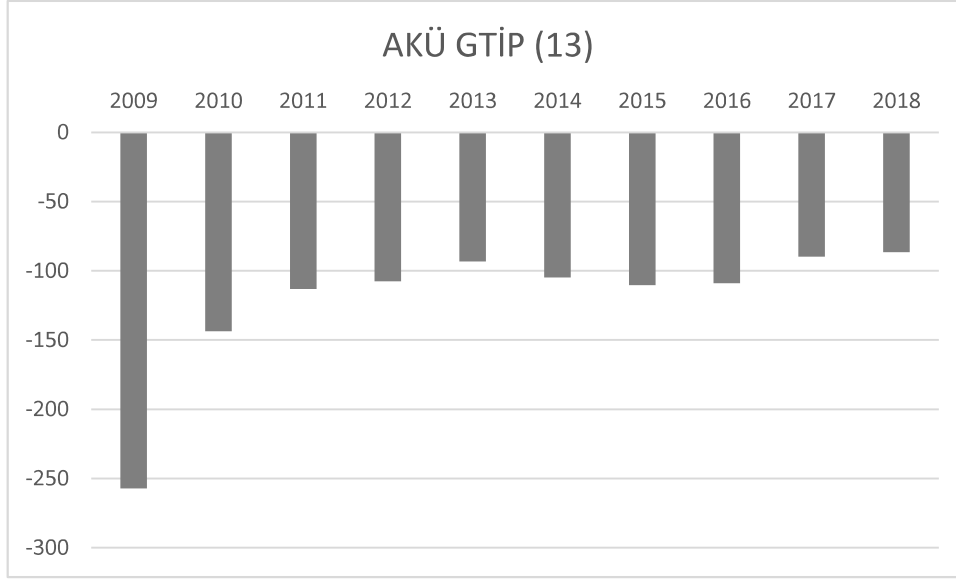
Tablo 45. GTİP 13 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	-257	-144	-113	-108	-93	-105	-110	-109	-90	-87

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 13 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar grubunda hiç rekabet gücü olmadığı görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri -87 ile -287 arasında yer almıştır. 2018 yılında rekabet gücü seviyesi -87 değeriyle en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Grafik 33. GTİP 13 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 46. 2018'de Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İthalat (Milyon \$)	Toplam Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar İthalatı İçindeki Payı(%)
Almanya	10.583	20,45
Fransa	6.463	12,49
Somali	5.213	10,07
Çin	4.727	9,13
Hindistan	4.457	8,61

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

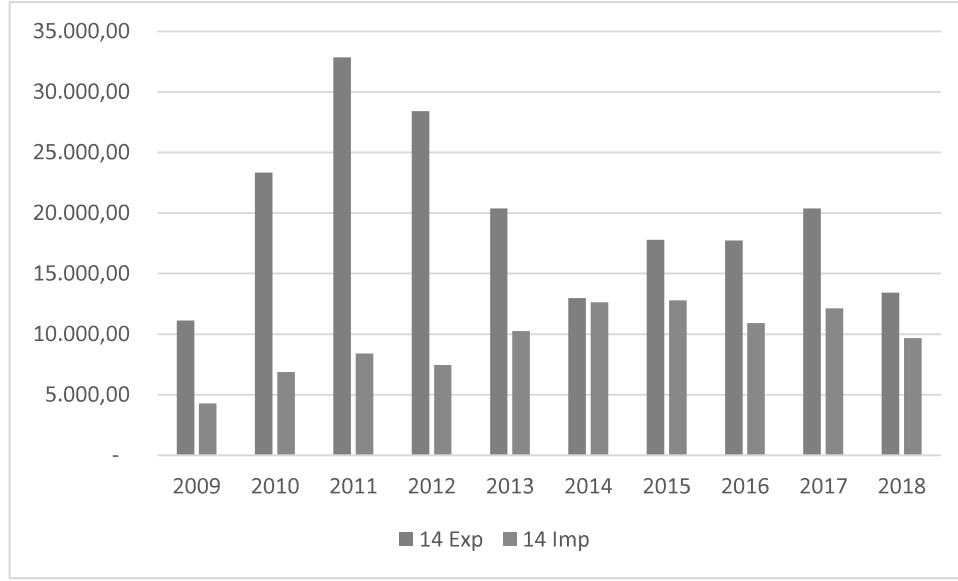
3.2.15. GTİP (14) Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler

Tablo 47. Türkiye GTİP 14 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	11.134	23.340	32.852	28.417	20.367	12.983	17.778	17.742	20.381	13.419
İthalat	4.271	6.860	8.393	7.445	10.259	12.635	12.775	10.910	12.137	9.666

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 34. Türkiye GTİP 14 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

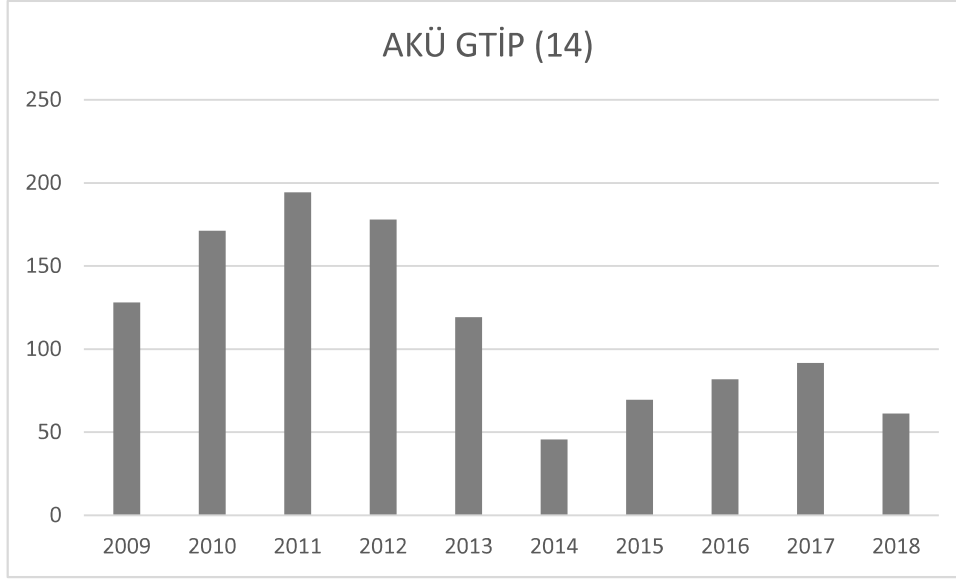
Tablo 48. GTİP 14 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	128	171	194	178	119	46	70	82	92	61

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

GTİP 14 için hesaplanan AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görölmektedir. Sadece 2014 yılında rekabet gücü sınır seviyesine gerilemiştir. 2014 yılından 2018 yılına kadar rekabet gücü yükselmiştir. 2018 yılında rekabet gücü seviyesi tekrar düşmüştür.

Grafik 35. GTİP 14 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Türkiye'nin Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 49. 2018'de Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler İhracatı İçindeki Payı(%)
Çin	4.340	32,34
İspanya	3.972	29,60
Belçika	841	6,27
Almanya	618	4,61
Amerika	484	3,61

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

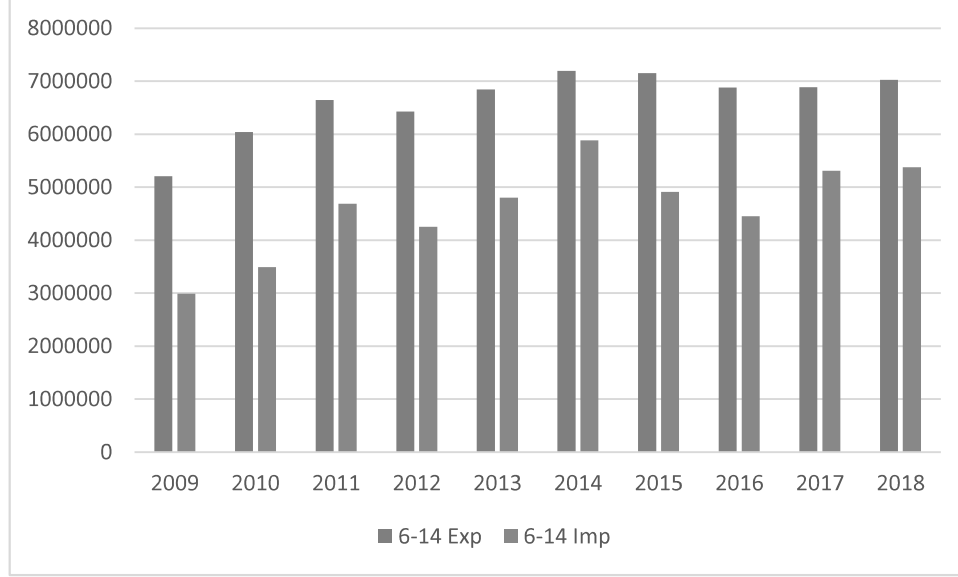
3.2.16. GTİP (06-14) Bitkisel Ürünler

Tablo 50. Türkiye GTİP (06-14) İhracat-İthalat Rakamları(Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	5.205.719	6.038.232	6.643.464	6.430.241	6.843.495	7.195.679	7.153.644	6.878.559	6.885.964	7.026.333
İthalat	2.991.264	3.490.948	4.688.768	4.252.302	4.801.879	5.886.088	4.911.283	4.450.504	5.309.481	5.377.691

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 36. Türkiye GTİP (06-14) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap

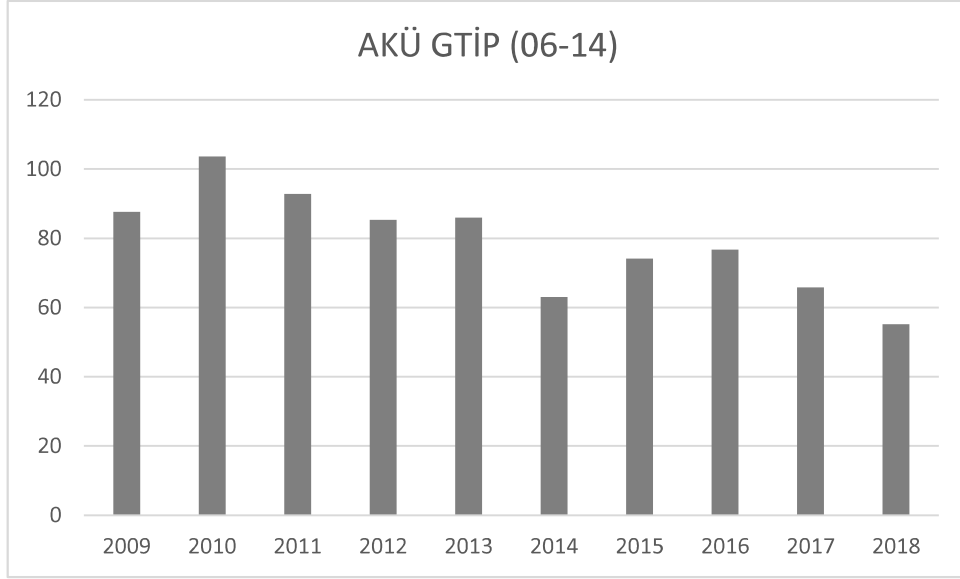
Tablo 51. GTİP (06-14) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	88	104	93	85	86	63	74	77	66	55

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin bitkisel ürünlerde rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +77 ile +104 arasında yer almıştır. Bu grup için rekabet gücünün en yüksek olduğu yıl +104 AKÜ değeriyle 2010 yılıdır. AKÜ değeri 2018 yılında +55 seviyesine düşmüş ve +50 olan sınır seviyesine yaklaşmıştır.

Grafik 37. GTİP (06-14) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

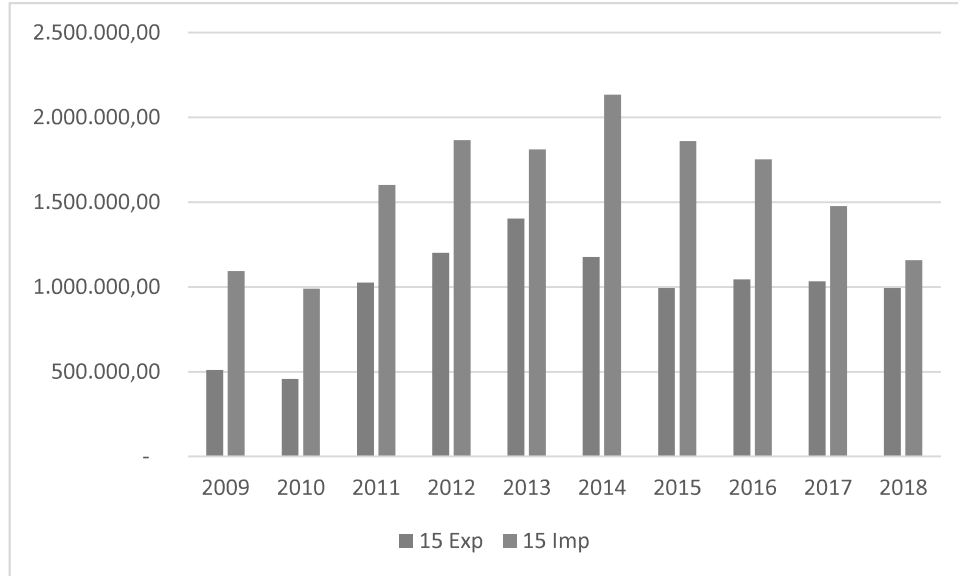
3.2.17. GTİP (15) Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvanlar ve Bitkisel Mumlar

Tablo 52. Türkiye GTİP 15 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	511.000	458.236	1.026.173	1.200.983	1.402.820	1.176.513	994.364	1.045.131	1.033.987	993.404
İthalat	1.094.195	990.266	1.602.447	1.865.299	1.810.245	2.133.548	1.860.664	1.753.047	1.476.557	1.158.472

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 38. Türkiye GTİP 15 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

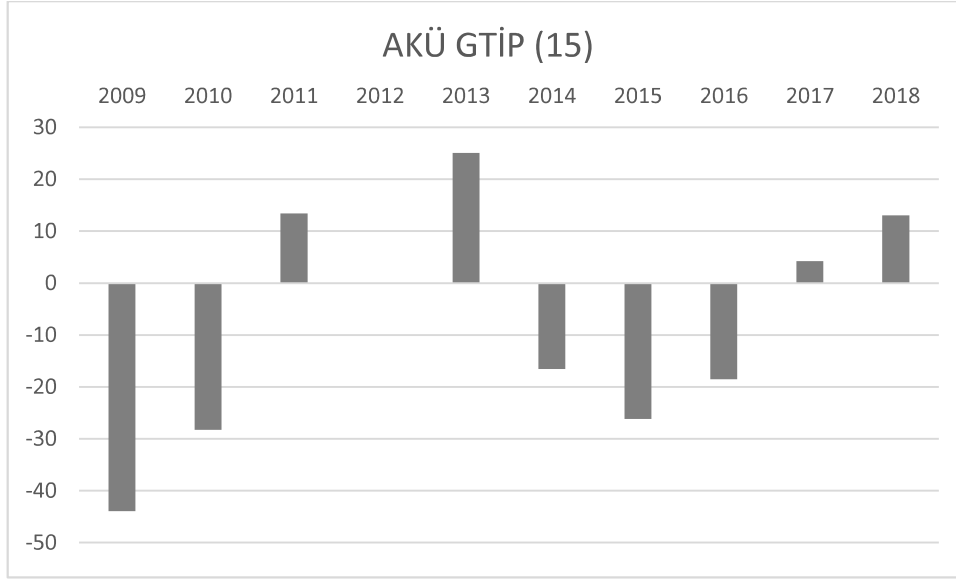
Tablo 53. GTİP 15 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	-44	-28	13	0	25	-17	-26	-19	4	13

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar grubunda rekabet üstünlüğünün sınırda olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri -44 ile +25 arasında yer almıştır.

Grafik 39. GTİP 15 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar ihraç/ithal edilen ilk 5 ülke ve ihracat/ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 54. 2018'de Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam GTİP 15 İhracatı İçindeki Payı(%)		2018 İthalat(Milyon \$)	Toplam GTİP 15 İthalatı İçindeki Payı(%)
Irak	188.088	18,93	Malezya	507.896	43,84
Amerika	103.531	10,42	Rusya	255.128	22,02
Suriye	102.957	10,36	Bosna- Hersek	65.071	5,62
Libya	55.623	5,60	Ukrayna	61.537	5,31
İspanya	43.811	4,41	Endonezya	54.196	4,68

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

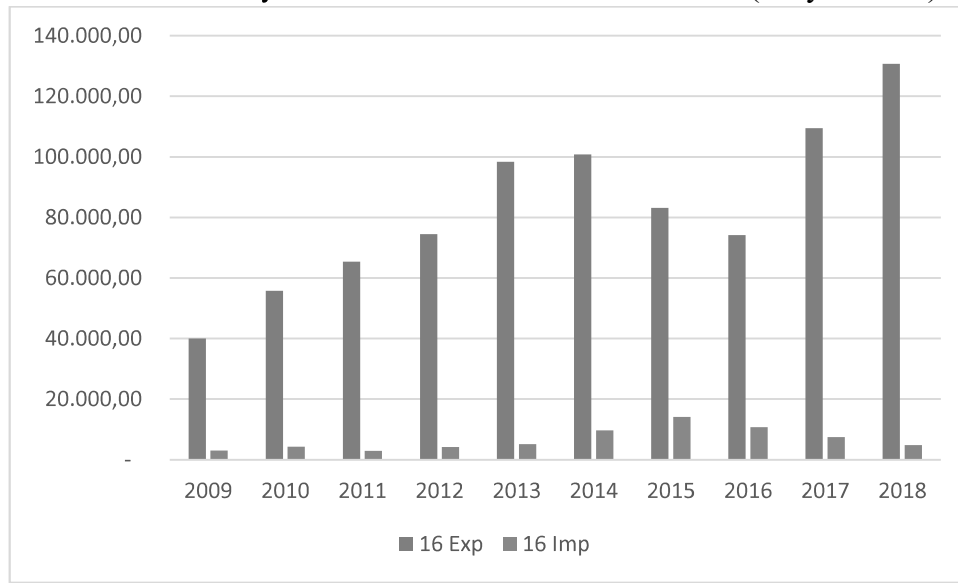
3.2.18. GTİP (16) Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları

Tablo 55. Türkiye GTİP 16 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	39.998	55.773	65.446	74.530	98.419	100.845	83.176	74.193	109.439	130.772
İthalat	3.036	4.267	2.889	4.200	5.128	9.695	14.080	10.796	7.451	4.826

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 40. Türkiye GTİP 16 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

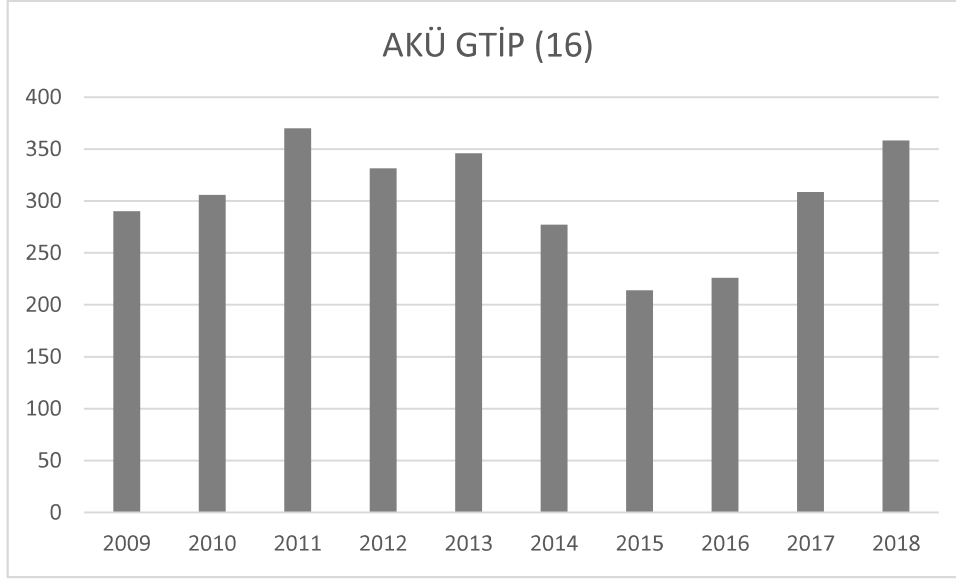
Tablo 56. GTİP 16 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	290	306	370	332	346	277	214	226	309	358

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +226 ile +370 arasında yer almıştır.

Grafik 41. GTİP 16 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 57. 2018'de Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları İhracatı İçindeki Payı(%)
Irak	22.078	16,88
Suriye	17.780	13,60
Libya	17.561	13,43
İtalya	10.910	8,34
Fransa	6.848	5,24

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

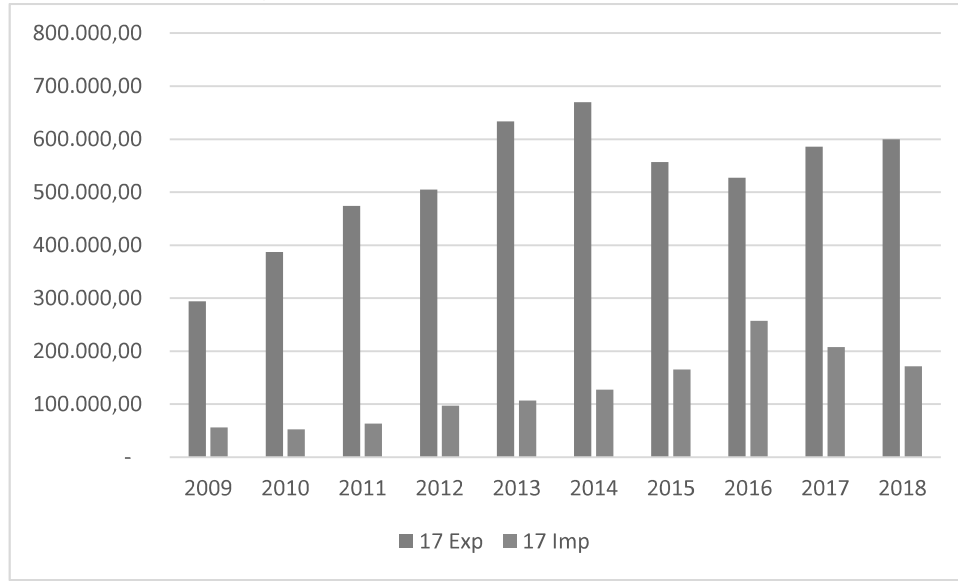
3.2.19. GTİP (17) Şeker ve Şeker Mamulleri

Tablo 58. Türkiye GTİP 17 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	294.188	387.421	474.168	504.689	633.330	669.765	556.988	527.456	585.950	599.941
İthalat	56.014	52.453	63.464	97.261	106.919	127.465	165.716	257.189	207.586	171.190

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 42. Türkiye GTİP 17 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

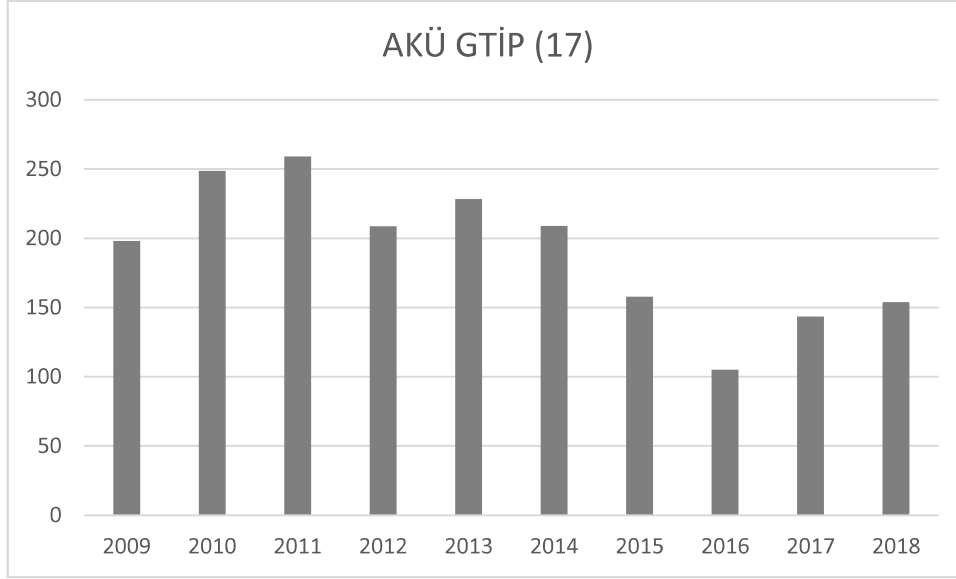
Tablo 59. GTİP 17 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	198	249	259	209	228	209	158	105	144	154

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Şeker ve Şeker Mamulleri grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri + 105 ile +259 arasında yer almıştır.

Grafik 43. GTİP 17 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Şeker ve Şeker Mamulleri ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 60. 2018'de Şeker ve Şeker Mamulleri İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Şeker ve Şeker Mamulleri İhracatı İçindeki Payı(%)
Amerika	84.766	14,13
Irak	50.052	8,34
İngiltere	31.206	5,20
Almanya	29.012	4,84
Suriye	23.534	3,92

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

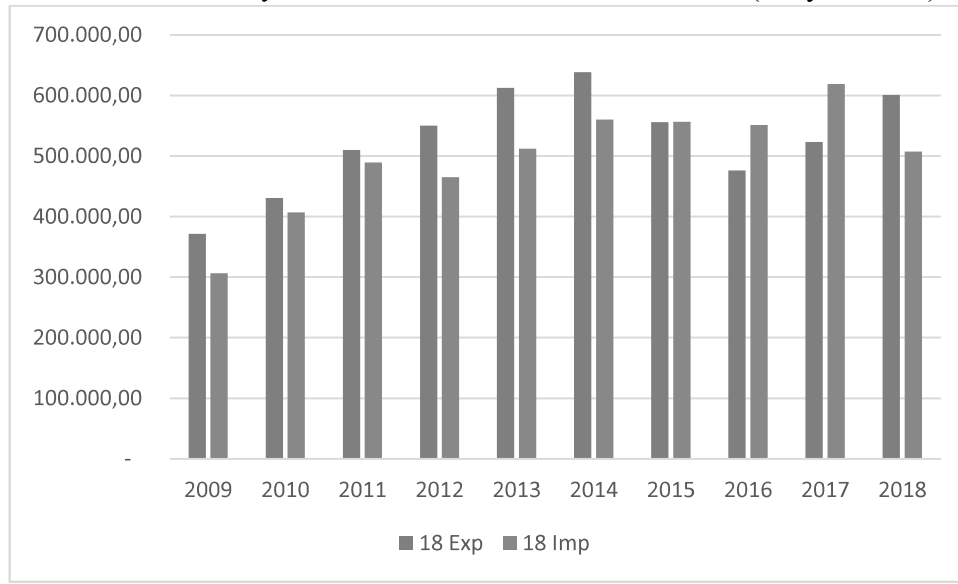
3.2.20. GTİP (18) Kakao ve Kakao Müstahzarları

Tablo 61. Türkiye GTİP 18 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	371.683	430.928	509.920	550.006	612.414	638.559	555.752	476.221	523.155	601.123
İthalat	306.351	406.759	489.528	465.048	512.092	560.284	556.488	551.468	619.093	507.580

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 44. Türkiye GTİP 18 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

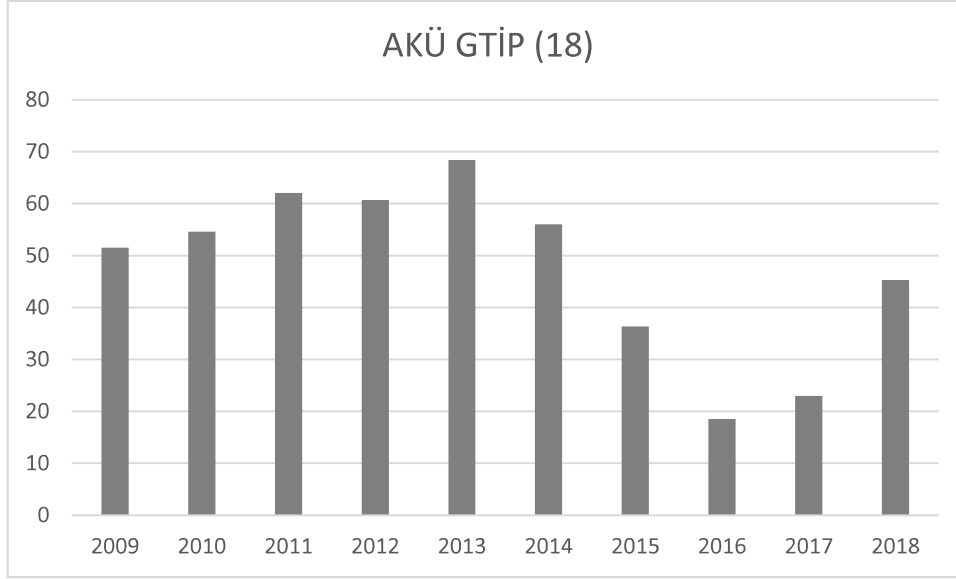
Tablo 62. GTİP 18 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	52	55	62	61	68	56	36	19	23	45

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Kakao ve Kakao Müstahzarları grubunda 2015 yılına kadar güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. 2015 yılı sonrasında Türkiye'nin bu grupta rekabet üstünlüğü sınır durumuna geçmiştir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +19 ile +68 arasında yer almıştır.

Grafik 45. GTİP 18 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Kakao ve Kakao Müstahzarları ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 63. 2018'de Kakao ve Kakao Müstahzarları İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İthalat (Milyon \$)	Toplam Kakao ve Kakao Müstahzarları İthalatı İçindeki Payı(%)
Fildişi Sahilleri	177.206	34,91
Hollanda	62.161	12,25
Gana	58.395	11,50
Bulgaristan	45.946	9,05
Almanya	31.915	6,29

Kaynak: Trademap

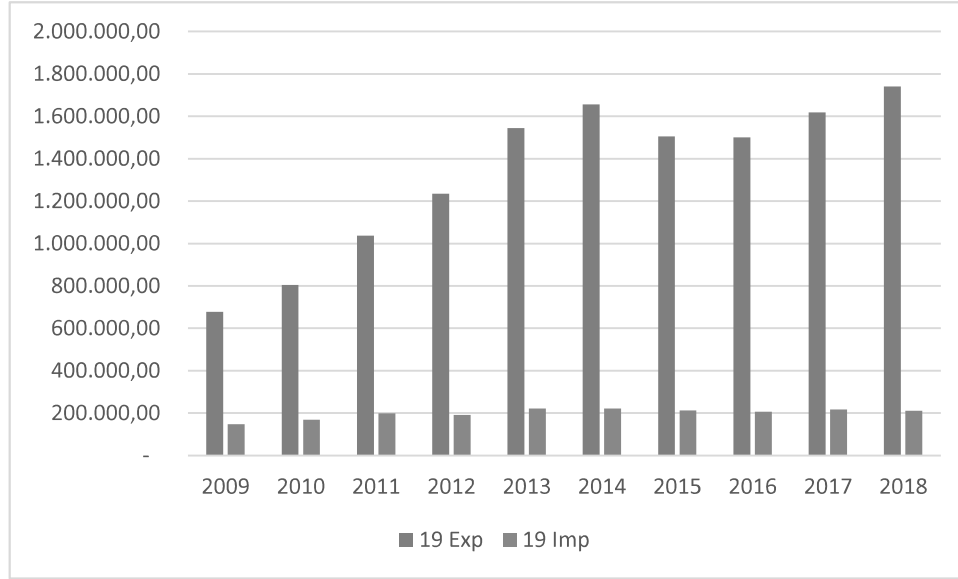
3.2.21. GTİP (19) Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri

Tablo 64. Türkiye GTİP 19 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	678.128	804.479	1.037.190	1.234.702	1.544.821	1.656.090	1.505.591	1.500.485	1.618.271	1.740.265
İthalat	147.458	169.328	198.335	190.741	222.053	221.280	213.004	206.670	217.591	211.092

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 46. Türkiye GTİP 19 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

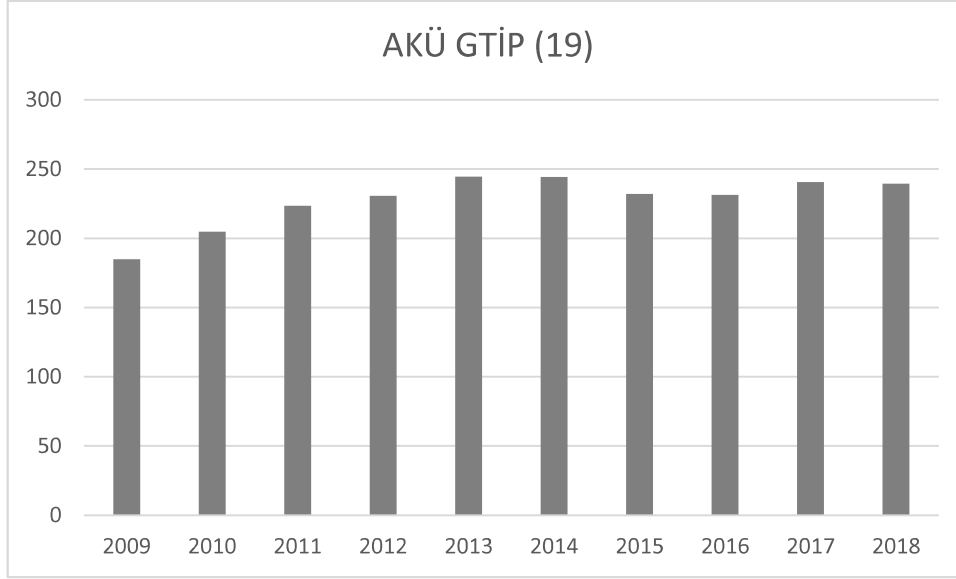
Tablo 65. GTİP 19 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	185	205	223	231	245	244	232	231	240	239

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +185 ile +245 arasında yer almıştır.

Grafik 47. GTİP 19 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri ihrac edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 66. 2018'de Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri İhrac Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri İhracatı İçindeki Payı(%)
Irak	384.343	22,09
Suudi Arabistan	94.994	5,46
Suriye	79.294	4,56
Angola	67.791	3,90
Benin	61.823	3,55

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

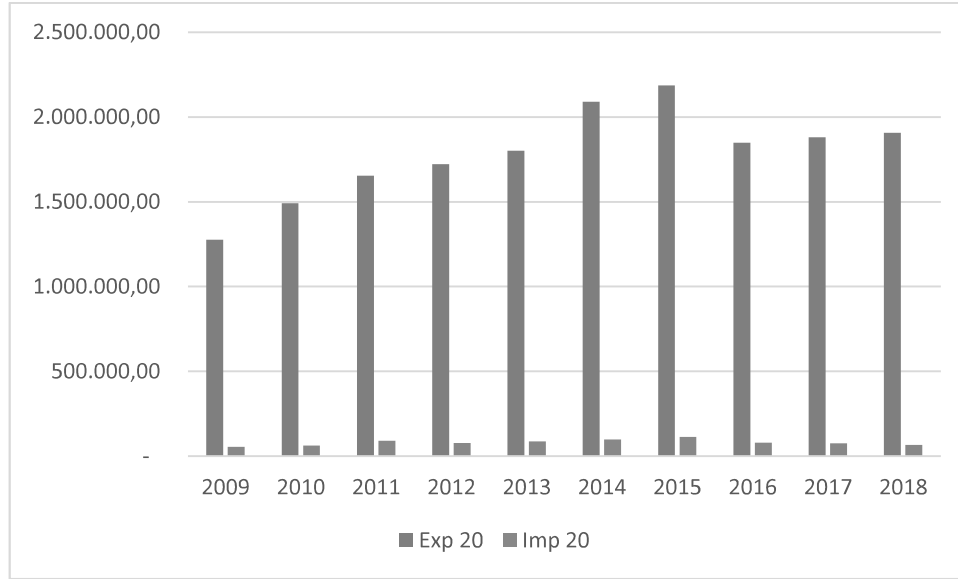
3.2.22. GTİP (20)) Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımların Elde Edilen Müstahzarlar

Tablo 67. Türkiye GTİP 20 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	1.276.305	1.491.356	1.653.520	1.722.134	1.800.527	2.089.921	2.187.063	1.848.411	1.880.096	1.907.840
İthalat	55.024	62.915	90.361	76.973	88.084	98.554	114.278	78.999	75.849	66.603

Kaynak: Trademap

Grafik 48. Türkiye GTİP 20 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

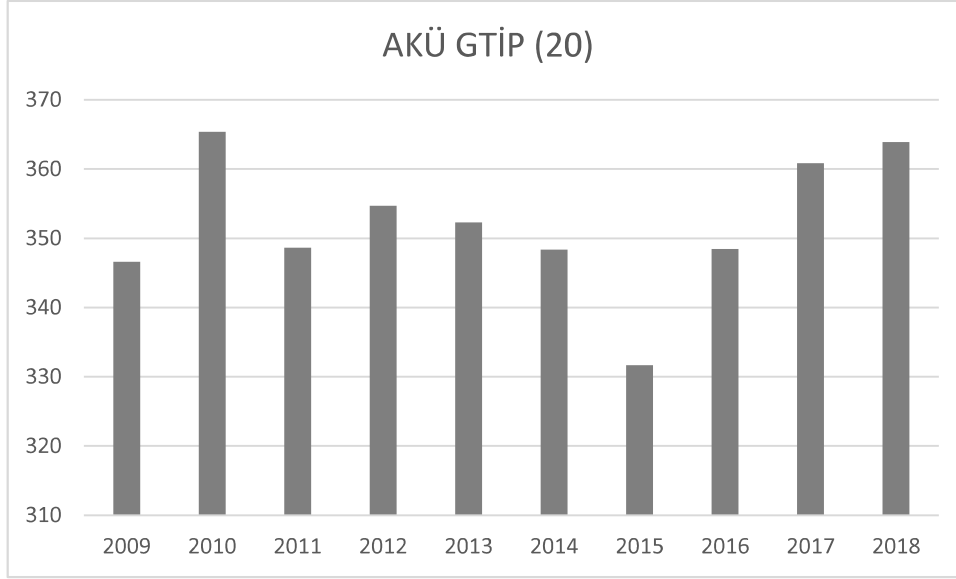
Tablo 68. GTİP 20 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	347	365	349	355	352	348	332	348	361	364

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +332 ile +365 arasında yer almıştır.

Grafik 49. GTİP 20 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Türkiye'nin Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 69. 2018'de Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar İhracatı İçindeki Payı(%)
Almanya	454.667	23,83
Irak	172.945	9,06
Amerika	164.111	8,60
Hollanda	137.236	7,19
İngiltere	98.220	5,15

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

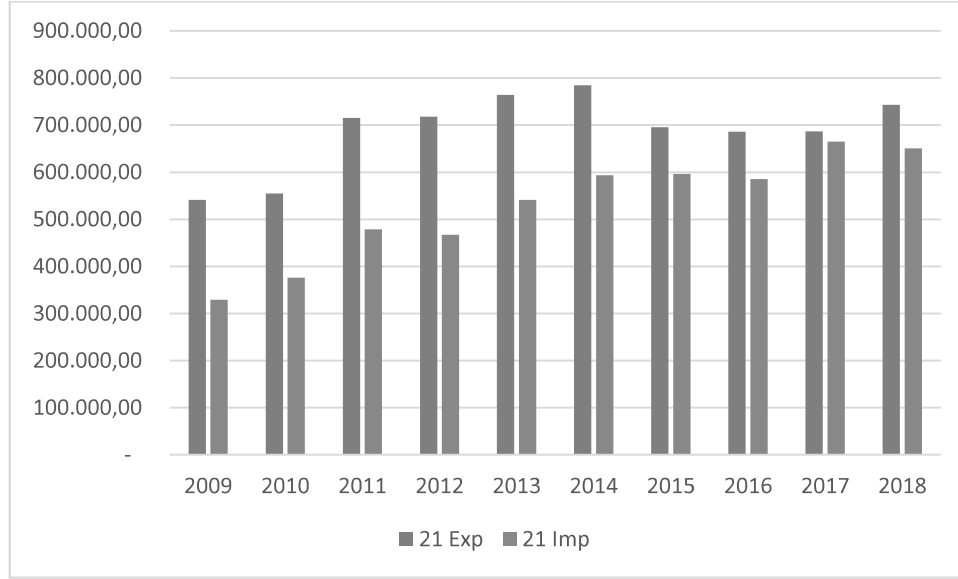
3.2.23. GTİP (21) Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları

Tablo 70. Türkiye GTİP 21 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	541.313	554.692	715.533	717.680	764.246	784.319	695.253	686.295	687.002	743.228
İthalat	329.422	375.926	478.560	467.089	541.144	593.525	596.453	585.212	664.594	650.891

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 50. Türkiye GTİP 21 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

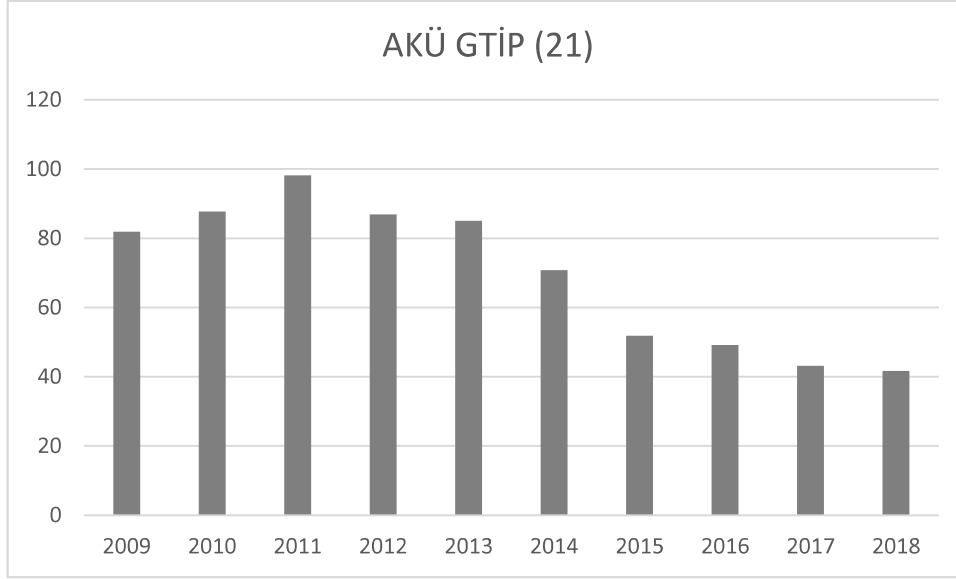
Tablo 71. GTİP 21 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	82	88	98	87	85	71	52	49	43	42

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları grubunda 2016 yılına kadar güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. 2016 yılı sonrasında Türkiye'nin bu grupta rekabet üstünlüğü sınır durumuna geçmiştir. AKÜ değerleri +42 ile +98 arasında yer almıştır.

Grafik 51. GTİP 21 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları ihraç/ithal edilen ilk 5 ülke ve ihracat/ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 72. 2018'de Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları İhraç/İthal Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam İhracat İçindeki Payı(%)		2018 İthalat(Milyon \$)	Toplam İthalat İçindeki Payı(%)
Irak	91.192	12,27	Hollanda	121.632	18,69
Amerika	49.443	6,65	Almanya	104.913	16,12
Çek Cumhuriyeti	35.008	4,71	İtalya	63.580	9,77
Almanya	34.707	4,67	Hindistan	40.478	6,22
Hollanda	32.825	4,42	Amerika	39.334	6,04

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

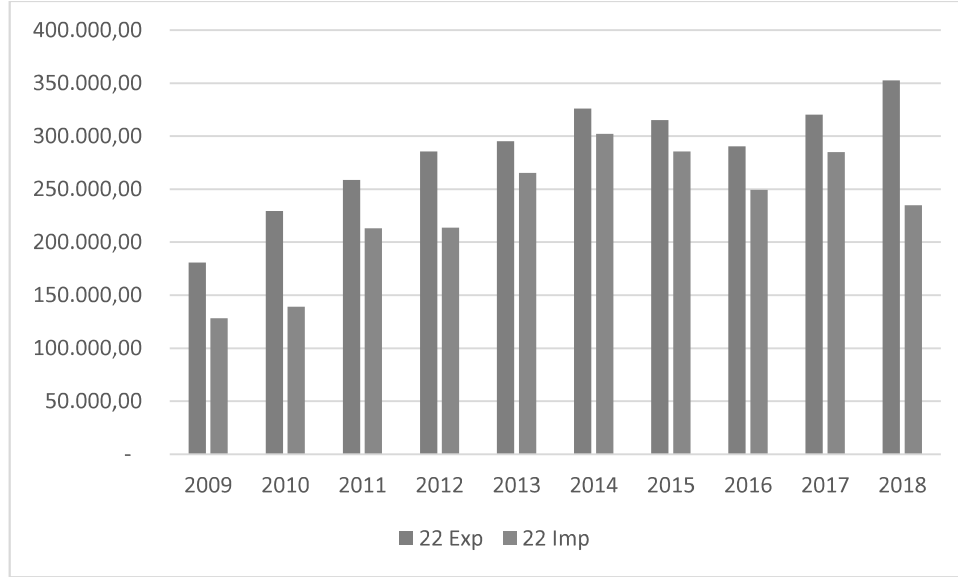
3.2.24. GTİP (22) Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke

Tablo 73. Türkiye GTİP 22 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	180.748	229.518	258.721	285.734	295.391	325.988	315.239	290.543	320.180	352.573
İthalat	128.229	138.969	212.984	213.852	265.435	302.359	285.530	249.463	284.918	234.906

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 52. Türkiye GTİP 22 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

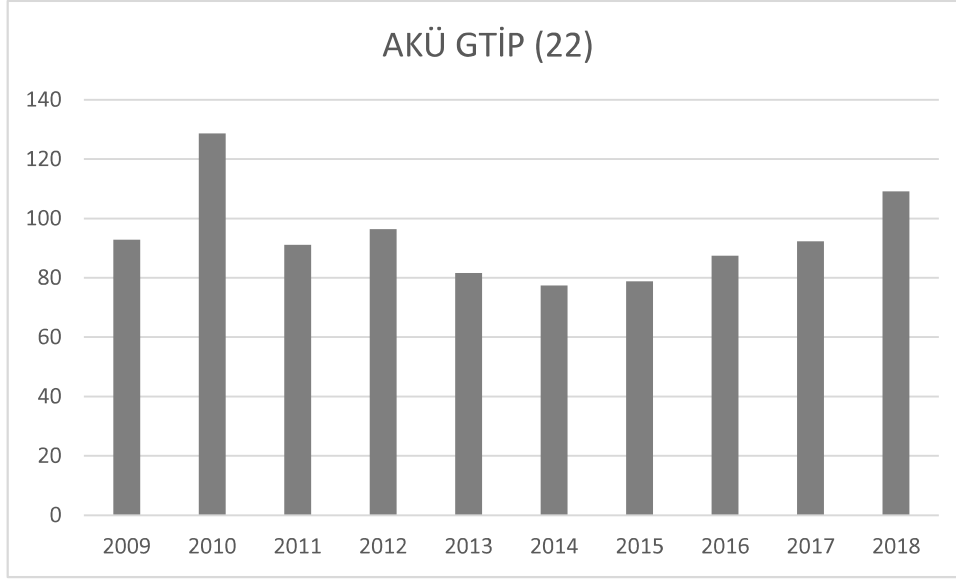
Tablo 74. GTİP 22 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	93	129	91	96	82	77	79	87	92	109

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +129 ile +77 arasında yer almıştır. 2010 yılında rekabet gücü +129 değeri ile en yüksek seviyededir. 2014 yılında rekabet gücü en düşük seviyededir. Bu yıldan sonra rekabet gücü tekrar yükselmeye başlamış ve 2018 yılında AKÜ değeri +108 seviyesine yükselmiştir.

Grafik 53. GTİP 22 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Türkiye'nin Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 75. 2018'de Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke İhracatı İçindeki Payı(%)
Almanya	61.262	17,38
Irak	40.530	11,50
Kıbrıs	30.797	8,73
Suriye	28.939	8,21
BAE	24.427	6,93

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

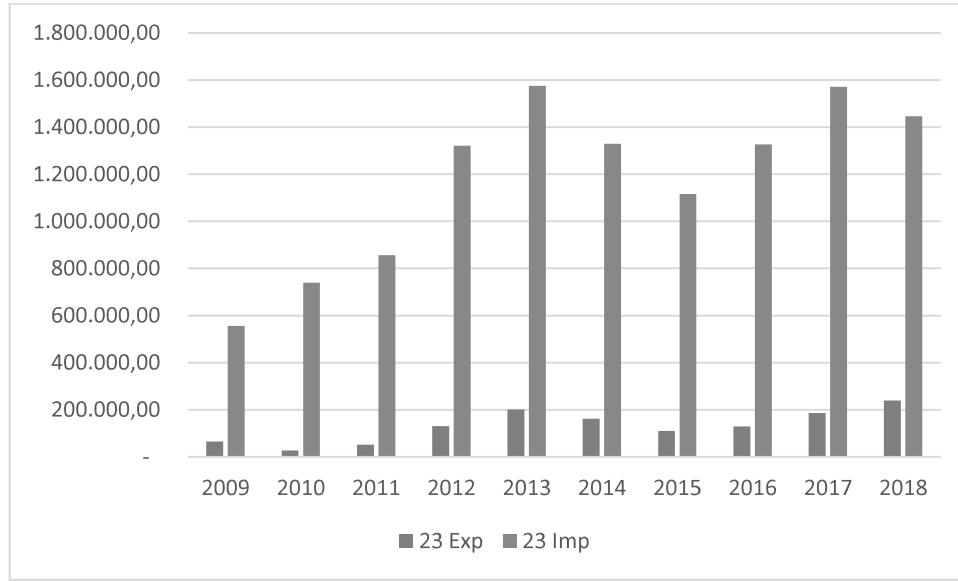
3.2.25. GTİP (23) Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler

Tablo 76. Türkiye GTİP 23 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	65.867	27.335	50.980	131.101	201.527	161.745	110.588	129.108	186.824	238.984
İthalat	556.349	739.080	856.288	1.320.911	1.574.808	1.329.371	1.116.165	1.326.644	1.571.324	1.446.485

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 54. Türkiye GTİP 23 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

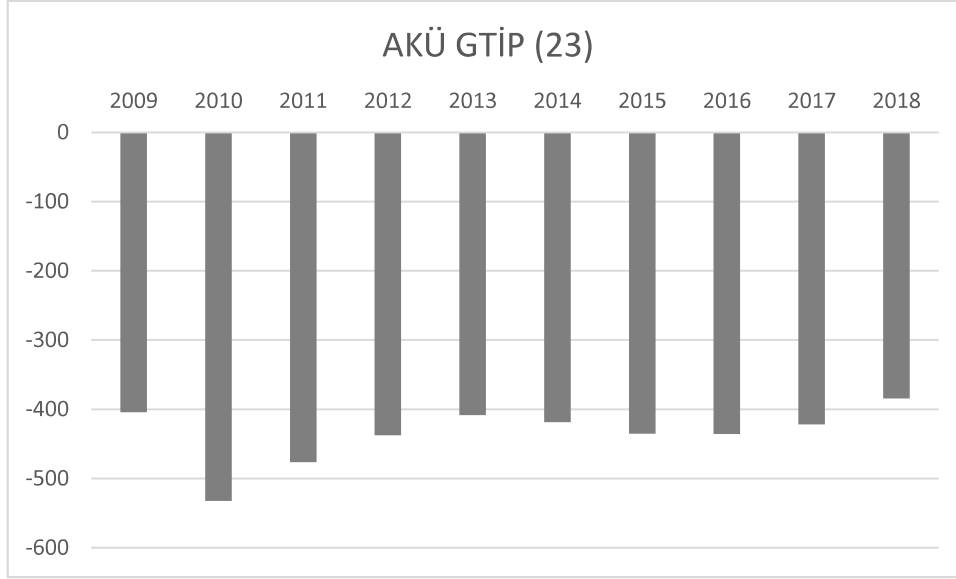
Tablo 77. GTİP 23 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	-404	-532	-476	-438	-408	-419	-435	-436	-422	-385

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler grubunda hiç rekabet üstünlüğü olmadığı görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri -532 ile -385 arasında yer almıştır.

Grafik 55. GTİP 23 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Türkiye'nin Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler ithal edilen ilk 5 ülke ve ithalat rakamları mevcuttur.

Tablo 78. 2018'de Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler İlk 5 Ülke

	2018 İthalat (Milyon \$)	Toplam Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler İthalatı İçindeki Payı(%)
Rusya	283.908	19,63
Amerika	275.454	19,04
Arjantin	177.350	12,26
Ukrayna	176.047	12,17
Fas	77.684	5,37

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

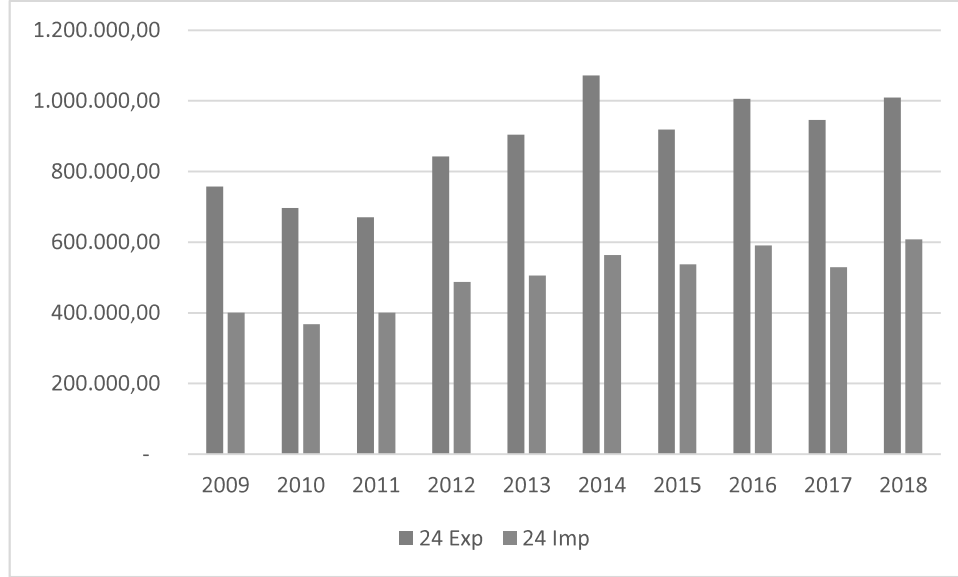
3.2.26. GTİP (24) Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler

Tablo 79. Türkiye GTİP 24 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	757.499	697.027	670.625	842.432	904.504	1.072.108	918.492	1.006.056	946.199	1.009.621
İthalat	400.124	368.274	400.500	487.427	505.924	563.680	537.725	590.525	529.369	608.390

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 56. Türkiye GTİP 24 İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

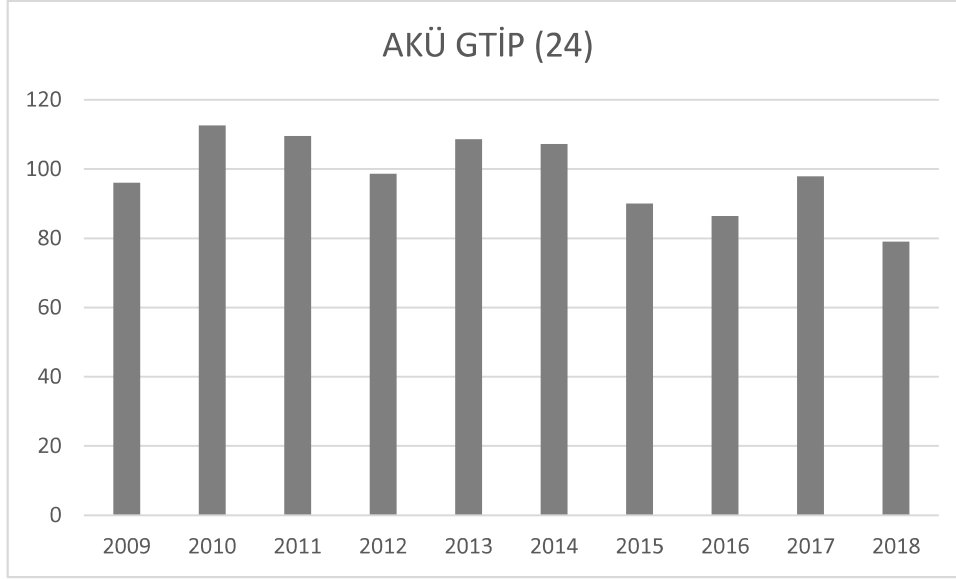
Tablo 80. GTİP 24 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	96	113	110	99	109	107	90	86	98	79

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler grubunda güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +86 ile +113 arasında yer almıştır. Bu fasıl için rekabet gücü 2013 yılından sonra düşüşe geçmiştir.

Grafik 57. GTİP 24 İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2018 yılında Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler ihraç edilen ilk 5 ülke ve ihracat rakamları mevcuttur.

Tablo 81. 2018'de Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler İhraç Edilen İlk 5 Ülke

	2018 İhracat(Milyon \$)	Toplam Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler İhracatı İçindeki Payı(%)
Amerika	171.991	17,04
İran	94.370	9,35
Irak	89.616	8,88
Belçika	88.164	8,73
Bahreyn	80.137	7,94

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

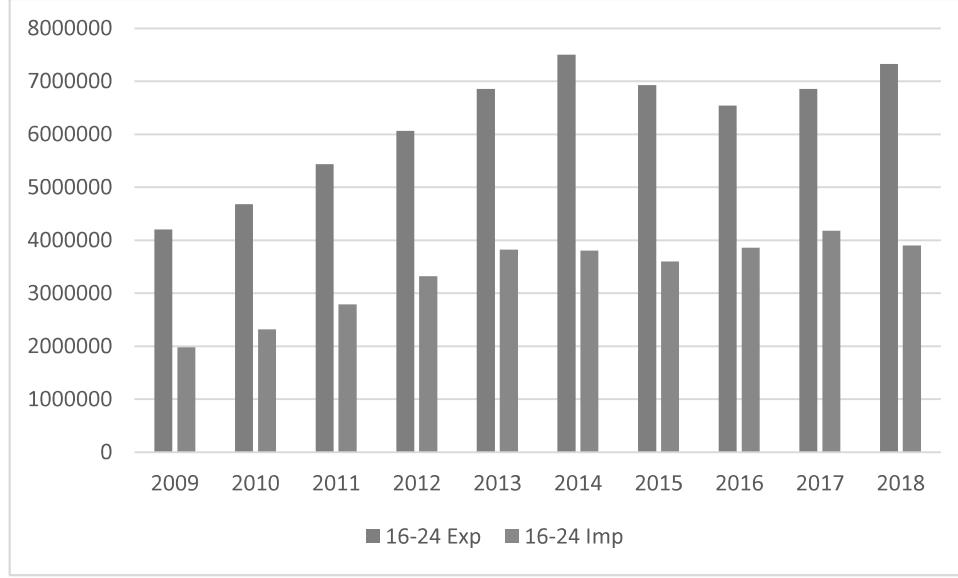
3.2.27. GTİP (16-24) Gıda Sanayii Müstahzarları; Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke; Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler

Tablo 82. Türkiye GTİP (16-24) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	4.205.729	4.678.529	5.436.103	6.063.008	6.855.179	7.499.340	6.928.142	6.538.768	6.857.116	7.324.347
İthalat	1.982.007	2.317.971	2.792.909	3.323.502	3.821.587	3.806.213	3.599.439	3.856.966	4.177.775	3.901.963

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

Grafik 58. Türkiye GTİP (16-24) İhracat-İthalat Rakamları (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap (www.trademap.org) verileriyle oluşturulmuştur.

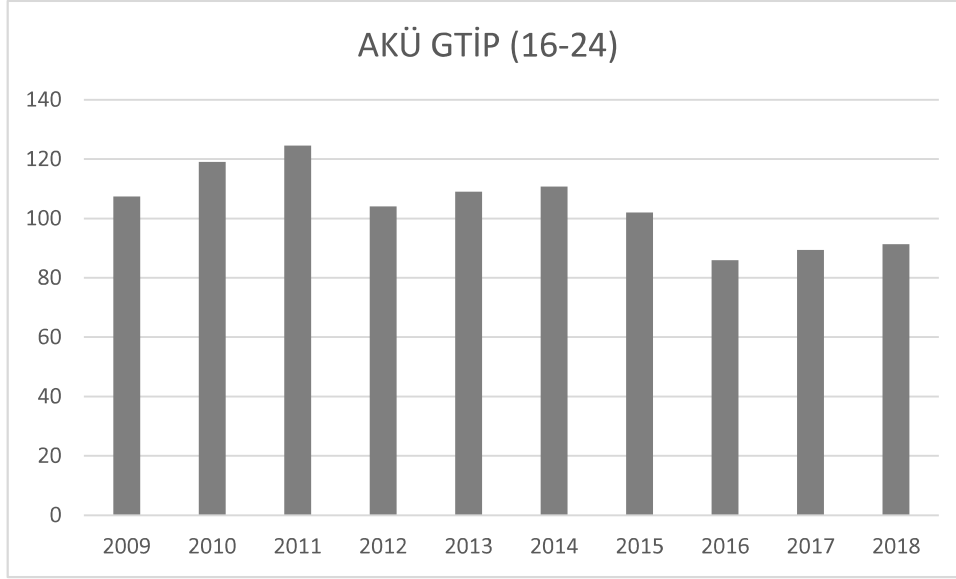
Tablo 83. GTİP (16-24) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
AKÜ	107	119	125	104	109	111	102	86	89	91

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

AKÜ değerleri incelendiğinde Türkiye'nin bu grupta güçlü rekabet üstünlüğü olduğu görülmektedir. İlgili dönemde AKÜ değerleri +86 ile +125 arasında yer almıştır.

Grafik 59. GTİP (16-24) İçin Hesaplanan AKÜ Değerleri

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi ile Türkiye tarım sektörünün 2009-2018 yıllarında GTİP ikili düzeyde tarımsal ürünler olan 01-24 fasıllarının rekabet gücü incelenmiştir.

Aşağıdaki tabloda 24 faslın ve “Canlı Hayvanlar; Hayvansal Ürünler”; “Bitkisel Ürünler”; “Gıda Sanayii Müstahzarları; Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke; Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeleri” olarak sınıflandırılan ürün gruplarının kümülatif halini gösteren toplamda 27 tane ürün grubunun AKÜ değerleri mevcuttur.

Tablo 84. Tarım Ürünleri AKÜ Değerleri

AKÜ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Fasıl Tanımları
1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Canlı Hayvanlar
2	489	30	30	214	370	507	179	251	223	107	Etler ve Yenilen Sakatat
3	142	134	140	129	153	161	134	178	167	184	Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar
4	108	135	211	198	193	177	165	202	215	205	Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler
5	41	36	37	56	78	65	43	41	33	29	14 Arası Tariften Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler
(1-5)	132	47	23	62	140	171	104	94	62	25	Canlı Hayvanlar; Hayvansal Ürünler
6	59	61	70	51	32	32	32	27	43	78	Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları
7	174	174	165	168	167	127	119	106	105	132	Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular
8	258	289	288	256	274	277	260	230	233	224	Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavun ve Karpuzların Kabukları
9	61	49	51	30	59	53	19	23	-19	-10	Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat
10	-	-62	-	-	-	-	-	-	-	-	Hububat
11	330	310	337	299	297	286	276	265	258	259	Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni
12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem
13	-	-	-	-	-93	-	-	-	-90	-87	Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar
14	128	171	194	178	119	46	70	82	92	61	Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler
(6-14)	88	104	93	85	86	63	74	77	66	55	Bitkisel Ürünler
15	-44	-28	13	0	25	-17	-26	-19	4	13	Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar
16	290	306	370	332	346	277	214	226	309	358	Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları
17	198	249	259	209	228	209	158	105	144	154	Şeker ve Şeker Mamulleri

18	52	55	62	61	68	56	36	19	23	45	Kakao ve Kakao Müstahzarları
19	185	205	223	231	245	244	232	231	240	239	Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri
20	347	365	349	355	352	348	332	348	361	364	Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar
21	82	88	98	87	85	71	52	49	43	42	Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları
22	93	129	91	96	82	77	79	87	92	109	Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke
23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler
24	96	113	110	99	109	107	90	86	98	79	Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler
(16-24)	107	119	125	104	109	111	102	86	89	91	Gıda Sanayii Müstahzarları; Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke; Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler
	20	17	18	20	20	19	17	16	16	16	İlgili Yılda Rekabet Gücü Yüksek Olan Ürün Grubu Sayısı
	3	5	4	2	2	3	5	6	6	6	İlgili Yılda Rekabet Gücü Sınırlı Olan Ürün Grubu Sayısı
	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	İlgili Yılda Rekabet Gücü Düşük/Olmayan Ürün Grubu Sayısı

Kaynak: Trademap'den alınan veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Rekabet gücü bağlamında değerlendirildiğinde Türkiye'nin tarım sektöründe rekabet üstünlüğünün olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 10 yıl boyunca tarım sektöründe bazı ürün gruplarında rekabet gücünün sürekli olduğu, bazı ürün gruplarında rekabet gücünün sürekli sınırdaki olduğu, bazı ürün gruplarında rekabet gücünün olmadığı ve son olarak bazı ürün gruplarında rekabet gücünün belirli yıllarda yüksek, belirli yıllarda sınırdaki ve belirli yıllarda düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin tarım sektörünün rekabet gücünün 10 yıl boyunca sürekli yüksek olduğu 13 tane ürün grubu vardır. Rekabet gücü 10 yıl boyunca sürekli yüksek olan ürün grupları aşağıdaki gibidir.

- GTİP (03)- Balıklar, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar ve Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar
- GTİP (04)- Süt Ürünleri; Kuş ve Kümes Hayvanlarının Yumurtaları; Tabii Bal; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Yenilebilir Hayvansal Menşeli Ürünler
- GTİP (07)- Yenilen Sebzeler ve Bazı Kök ve Yumrular
- GTİP (08)- Yenilen Meyveler ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler; Turunçgillerin ve Kavun ve Karpuzların Kabukları
- GTİP (11)- Değirmencilik Ürünleri; Malt; Nişasta; İnülin; Buğday Gluteni

- GTİP (16)- Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları
- GTİP (17)- Şeker ve Şeker Mamulleri
- GTİP (19)- Hububat, Un, Nişasta veya Süt Müstahzarları; Pastacılık Ürünleri
- GTİP (20)- Sebzeler, Meyveler, Sert Kabuklu Meyveler ve Bitkilerin Diğer Kısımlarından Elde Edilen Müstahzarlar
- GTİP (22)- Meşrubat, Alkollü İçkiler ve Sirke
- GTİP (24)- Tütün ve Tütün Yerine Geçen İşlenmiş Maddeler

Türkiye'nin tarım sektöründe rekabet gücünün 10 yıl boyunca sürekli sınırdan olduğu 1 tane ürün grubu vardır. Bu ürün grubu aşağıdaki gibidir.

- GTİP(15)- Hayvansal veya Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal veya Bitkisel Mumlar

Türkiye'nin tarım sektöründe rekabet gücünün 10 yıl boyunca hiç olmadığı 4 tane ürün grubu vardır. Rekabet gücü 10 yıl hiç olmayan ürün grupları aşağıdaki gibidir.

- GTİP (10)- Hububat
- GTİP (12)- Yağlı Tohum ve Meyveler; Muhtelif Tane, Tohum ve Meyveler; Sanayide veya Tıpta Kullanılan Bitkiler; Saman ve Kaba Yem
- GTİP (13)- Lak; Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülâsalar
- GTİP (23)- Gıda Sanayisinin Kalıntı ve Döküntüleri; Hayvanlar İçin Hazırlanmış Kaba Yemler

Aşağıdaki 6 ürün grubunda rekabet gücü AKÜ indeks değerleri ilgili dönemde farklılık göstermiş, stabil bir seyir izlememiştir. Bu fasıllar aşağıda sıralanmıştır;

- GTİP (01)- Canlı Hayvanlar
- GTİP (02)- Etler ve Yenilen Sakatat
- GTİP (05)- Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Hayvansal Menşeli Ürünler
- GTİP (06)- Canlı Ağaçlar ve Diğer Bitkiler; Yumrular, Kökler ve Benzerleri; Kesme Çiçekler ve Süs Yaprakları
- GTİP (09)- Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat
- GTİP (14)- Örülmeye Elverişli Bitkisel Maddeler; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen veya Yer Almayan Bitkisel Ürünler

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, M. (2011a). *Küresel Rekabet Gücü Türkiye İçin Sistematik ve Eklektik Bir Yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayınevi.

ADIGÜZEL, M. (2011b). *Uluslararası Rekabet Gücü*. Ankara: Nobel Yayınevi.

ADIGÜZEL, M. (2011c). *Teknolojik Küreselleşme*, Nobel Yayıncılık, Ankara

ADIGÜZEL, M. (2011d). *Türkiye Ekonomisi ve Stratejik Dönüşümü*, Nobel Yayıncılık, Ankara

ADIGÜZEL, M. (2016). *Dünyada ve Türkiye’de Mobilya Sektörü: Mevcut Durum, sorunlar, öneriler ve rekabet gücü*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları

AKDENİZ, Z. (2019). *Türkiye’de tarım sektörü ve 2000’li yıllarda tarımda izlenen politikalar*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

AKKAYA, S. (2015). *TRA2 Bölgesi Kırmızı Et Sektörü Stratejik Analiz*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları.

AKTAN, C. C. ve VURAL Y. (2004). *Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri*. Ankara: TİSK Yayınları.

ALBAYRAK, E. ve ERKUT, G. (2010). Türkiye’de Bölgesel Rekabet Gücü Analizi. *Megaron* 5(3), 137-148.

AŞARKAYA, A. (2015), Tarım Sektörü.

ÇİVİ, E. ve EROL, D. E. (2008). Ulusal Rekabet Gücünü Arttırma Yolları: Literatür Araştırması. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 99-114.

Dünya Bankası

FEURER, R. ve CHAHARBAGHI, K. (1994). Defining Competitiveness: A Holistic Approach. *Management Decision*, 32(2), 49-58.

GÖKMENOĞLU, M. S., AKAL, M. ve ALTUNIŞIK, R. (2012). Ulusal Rekabet Gücünü Belirleyen Faktörler Üzerine Değerlendirmeler. *Rekabet Dergisi*, 12(4), 3-43.

ITC Trademap Veri Tabanı

İstanbul Sanayi Odası Yayınları. (2006). *Gıda sektörü*. İstanbul.

KİBRİTÇİOĞLU, A. (1998). Firma Ve Ürün Kalitesi: Nedir? Neden Önemlidir? *Future 's Technologies*. 51, 52-56.

KUMRAL, N. ve DEĞER, Ç. (2012). *Sanayi rekabet performansı endeksi: Türkiye muts1 bölgeleri örneği*, Türkiye Ekonomi Kurumu.

ROSSELET, M. S. (2008), <http://n-online.jp/manual/wco/analysis.pdf> erişim tarihi 05.11.2019

SERİN, V., ARICAN, E., YÜCEMEMİŞ, B., CİVAN, K. ve IŞIL, G. (2007). *İstihdam perspektifinde AB sürecinde Türk tarımının genel sorunları ve çözüm önerileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.

TDK Sözlüğü, Ankara, 1998.

TİSK, İşveren Dergisi (2014), <http://www.tisk.org.tr/tr/e-dergiler/isveren/2014/eylul-ekim/files/page/78.swf> erişim tarihi 01.11.2019

TUNA, Y. (2011). Dünya Tarımsal Üretimindeki Gelişmeler ve Türkiye. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46(0). Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/836/9213>

TÜRKER, O. (2009). *Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü*, Erciyes Üniversitesi İİF Dergisi Sayı: 32.

TÜRKKAN, E. (2000), <http://www.rekabet.gov.tr/Dosya/persembe-konferanslari-yayinlari/perskonfyyn48.pdf> erişim tarihi 24.10.2019.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (2016), Tarım Raporu.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2014), Türkiye Tarım Sektörü Raporu.

WEF (2012), The World Competitiveness Report 2012-2013.